

TJET
GENT
FOND

Den Gamle By

Lisbeth Skjernov
Martin Brandt Djupdræt
Kirstine Marcussen Lerche

Den Gamle By 2023

Håndværksformidling – hvordan?

Inspirationskatalog og erfaringer fra Den Gamle By

Håndværksformidling – hvordan?

Inspirationskatalog og erfaringer fra Den Gamle By

Den Gamle By

INDHOLD

FORORD.....	7
-------------	---

BAGGRUND FOR PROJEKTET

Formål	9
Udvikling af formidling	9
Formidlingsformer.....	9
Forberedelse og fokusering af formidlingen.....	11
Markedsføring af håndværkstemaet.....	12
Evalueringsmetoder	13
Håndværksformidlerne	13
Gæsterne	13

FORMIDLINGSAKTIVITETER OG ERFARINGER

Introduktionsudstilling	14
Særudstilling.....	16
Demonstration af håndværk – mød forskellige fag	19
Tømrer	20
Murer	24
Smed.....	25
Blikkenslager.....	26
Gartner.....	27
Maler og glarmester.....	28
Fremstilling af linoliemaling.....	30
Dekorationsmaling og tapetdesign.....	31
Elektriker.....	32
Møbelpolstrer.....	33
Værktøjsworkshop	34
Generelle erfaringer med demonstrationshåndværk.....	35
Familieaktiviteter	36
Plant din egen pralbønne.....	36
Fremstilling af trænegler.....	36
Lav dit eget legetøjsskib.....	36
Fri leg på byggelegepladsen.....	38
Lav dit eget sippetov	39
Prøv at smede søm	40
Prøv at mure.....	41
Brug dine hænder.....	42
Generelle erfaringer med familieaktiviteter	43

Rollemodelarrangementer	44
Masterclass for tømrerelever fra AARHUS TECH	44
Infostand om Håndværkskollegiet i Horsens	45
Info- og aktivitetsstand fra Jordbrugets UddannelsesCenter	46
Stråtekning med Den Jyske Håndværkerskole	47
Unge talenter fra Skills.....	48
Håndværk for piger med Boss Ladies.....	51
Generelle erfaringer med rollemodel-arrangementer.....	52
Rundvisninger med håndværksfokus	53
Haverundvisninger med gartnerne	54
Rundvisninger i den nye hovedindgang	54
Rundvisninger i Laugssalen.....	54
Rundvisninger bag om håndværkstemaet	54
Rundvisninger i 400 års bygningskultur	54
Generelle erfaringer med rundvisninger	55
Nye former for bæredygtighedsformidling	56
Generelle erfaringer med bæredygtighedsformidling	58
PUBLIKUMSUNDERSØGELSEN	
Hvem var gæsterne	60
Vurdering af håndværksformidlingen	62
Ny viden om håndværk.....	64
Færdigheder, der kan bruges.....	64
Udviklingen inden for håndværksfagene	65
Håndværk i dag.....	65
Engagement under og efter besøget.....	66
Engagement under besøget – aktiviteter.....	66
Engagement efter besøget – at tale med andre	67
Holdning til håndværk.....	68
HVAD HAR VI LÆRT?	
Gæsternes udbytte.....	70
Udstillinger.....	71
Personbåren håndværksformidling.....	71
Familieaktiviteter	73
NOTER	74

Håndværksformidling – hvordan?

Inspirationskatalog og erfaringer fra Den Gamle By

Tekst: Lisbeth Skjernov, Martin Brandt Djupdræt og Kirstine Marcussen Lerche

Fotos: Den Gamle By, Linolie & Pigment, Nr. Søby Auto- og møbelpolstrer, Dansk Kunstsmedeforening, Godsbanen

Omslag og opsætning: Gustav&hund Reklamebureau

Udgivet 2023 af Den Gamle By med støtte fra Tietgenfonden

ISBN: 978-87-93878-02-0

TAK

Annette E Lauridsen
Chester Folming
Rikke Nielsen
Rasmus Johannes Lund
Jan Hougaard
AARHUS TECH

Lars Michael Madsen
Søren Sørensen
Lars Bagger
Luna Winkler
Tradium

Morten Gisselbæk
Laura Feline Ebbesen
Peter Kjærsgaard Kristensen
Den Jyske Håndværkerskole

Peder Glud
Ditte Svane
Peter Levin
Michael Sejer
Anette Helbo Sørensen
Lukasz Chrystofiak
Jordbrugets UddannelsesCenter

Rasmus Holten
Herningsholm Erhvervsskole

Anne Jønsson
Jan Lindegaard Christensen
Byghåndværk

Kira Klínbj
Simon Kirk
Frilandsmuseet Hjerl Hede

Finn Pedersen
Peter Kaae Muhlig
Restaureringsuddannelsen

Michael Henriksen
STARK

Kent Fonseca
GENTRÆ

Lars Keller
EcoCocon

Jette Hagensen
Bæredygtigt Byggeri

Anina Salling-Pedersen
Dansk Kunstsmedeforening

Carl Schneider
Håndværkskollegiet i Horsens

Ulrik Løkke
Viby Bindingsværk

Heidi Zilmer
Zilmer's

Sune Moesgaard
Moesgaard ApS

Erik Batenburg og Yngve Jönsson
Møllebygger Petersen ApS

Thor Grabow
Linolie & Pigment

Bo Thuelund og elever
Nr. Søby Auto/Møbelpolstrer

Søren Hammer Sørensen
Martillo Workshop

Marianne Hvidtfeldt Buus
Godsbanens åbne værksteder

Jens Søndergaard Hansen
Per Hansen
Rudi Damkjær
Theis Fatum Carlsen
SkillsDenmark

Oliver Bøgh Sørensen
Nikolaj Holm
Theis Nick Laursen
Kevin Laursen
Gry Astrup Hansen
Kenny Bech Bruun
Katja Kristensen
Malthe Heering Sorrow
Ebbe Lundager Hansen
Anders Sig Levring
Ida Hjelm Hansen
Skills-deltagere

John Hvass
Byggeriets Uddannelser

Michael Viid Thage
CELF

Lone Thisted
Skive College

Erik Fog Larsen
Skills-dommer i murerfagene

Finn Pedersen
Jan Lyngesen
Skills-trænere i murerfagene

Henning Østergaard Jørgensen
Det Faglige Fællesudvalg for Murer- Stenhugger- og Stukkaturfaget

Luna Rasmussen
Amaile Toft
Boss Ladies

Laura Klakk
Julie Jensen
Log Ladies

Louise Ejgod Hansen
Aarhus Universitet

Tilde Strandbygaard Jessen
Roskilde Universitet

Stefan Brendstrup
Pluss

Margrethe Larsen
Søren Dyhr
Dansk Industri og Håndværks Medaljefond i Østjylland

Simon Mølgaard
**Pedersen & Nielsen
automobilforretning**

Isabella Jensen
Bilka

Tenna Bloch Petersen
PARK By studie rørbæk

Simon Beltoft Fahlén
Fahlén VVS & Blik

Frederik Størum Hansen
Frederiksen VVS

Christian Alrø
CT Stål

Gustav Bork
DSB

Camilla Dixen
Johnson Controls

Ali Zaher
Helge & Michael Jørgensen Malerfirma

Malthe Degn
Schnoor Plast Danmark

Morten Frederiksen
Bredgaard Boats

Simon Kindberg Buus
Hustømre

Bent Olsvig
Guldsmed Bent Olsvig

Signe Schäfer
Holmris B8

Martha Louise Kjærsgaard
FinkByg

Jens Behrndtz
Cecilie Keseler
Olm Jakobsen
Søren Olesen
Anne-Louise Axel Bennetzen
Frederik Kristensen
Bo August
Louise Tingvold Jensen
Wael Al-Beirut
Nanna Nielsen
Ole Gjermandsen
Informanter

FORORD

Den Gamle By gennemførte i 2022 med projektet "Godt håndværk – også i fremtiden" en række aktiviteter med håndværksformidling med det formål at undersøge, hvordan forskellige typer af formidling virkede, og om de kunne have indflydelse på gæsternes syn på håndværk.

Med dette katalog ønsker Den Gamle By at dele vores egne erfaringer fra projektet og ikke mindst at inspirere andre museer og oplevelsescentre til at udvikle kulturhistorisk formidling af håndværk, der bygger bro mellem fortid og nutid.

Kort fortalt er det vigtigste, vi har lært af projektet:

- Flertallet af gæster fik ny viden om håndværk i kraft af deres besøg.
- Aktiviteterne var med til at give omkring halvdelen af gæsterne et mere positivt indtryk af håndværk.
- Mange gæster var bevidste om mangel på faglærte håndværkere i Danmark og fandt emnet vigtigt.
- Der var forskel på gæsternes udbytte af de forskellige formater med håndværksformidling, som Den Gamle By har afprøvet i projektet.
- Forskellige fag og håndværksprocesser er ikke lige nemme at formidle. Det var bl.a. nemmere jo mere konkret og umiddelbart forståelig eller genkendelig, processen og produktet var.
- Når gæsterne selv kan prøve noget, virker det mere engagerende.

Du kan dykke ned i de enkelte håndværksformidlende aktiviteter i katalogets hovedkapitel Formidlingsaktiviteter og erfaringer s. 14

En samlet konklusion om gæsternes udbytte af aktiviteterne findes i kapitlet Publikumsundersøgelsen s. 60

De overordnede læringspunkter, vi selv tager med videre fra projektet, udfoldes nærmere i det afsluttende kapitel Hvad har vi lært? s. 70

God fornøjelse!

BAGGRUND FOR PROJEKTET

FORMÅL

I lyset af mangel på faglærte, vigende søgning til erhvervsuddannelserne og en faldende kendskabsgrad til håndværk i den brede befolkning, er det på tide at revurdere og opprioritere museernes almindelige rolle på håndværksområdet.

Museer og oplevelsescentre har allerede erfaring med, at gæsterne bliver fascinerede og inspirerede af at møde håndværkere, se håndværk blive udført og selv tage del i håndværksaktiviteter. I Den Gamle By har vi også en tro på, at dette møde kan bidrage til, at folk ændrer deres holdning til håndværk og vil se mere positivt på håndværk som en attraktiv karrierevej for dem selv, deres familie og venner. Praktisk udført håndværk er dog fremmed for mange i dag, men ved at tænke museet som mødested, hvor det brede museumspublikum kan møde håndværkerne og blive præsenteret for deres arbejde, er der et potentiale for, at "håndens arbejde" kan blive afmystificeret. Derved er der basis for at få korrigeret fordomme og fejlagtige opfattelser af håndværksuddannelserne, der eksisterer i vore dage.¹

Kulturhistoriske institutioner har et unikt potentiale for at bygge bro mellem fortid og nutid og samtidig skabe en bred befolkningspåvirkning gennem viden, fascination og engagement. I det aktuelle projekt har Den Gamle By derfor brugt håndværkerens fagstolthed som omdrejningspunkt for udviklingen af en bedre håndværksformidling.²

Vi har med projektet "Godt håndværk – også i fremtiden" undersøgt mere specifikt, hvordan museerne bedre kan formidle håndværk til det nutidige publikum, og hvordan vi som kulturhistoriske aktører kan relatere det historiske til det nutidige i vores formidling.

Med projektet har Den Gamle By samlet erfaringer om, hvordan museer og oplevelsescentre kan blive bedre til at formidle håndværk, så flere i den brede befolkning får en mere konkret fornemmelse af håndværket på tværs af tid. Formålet er, at flere danskere får et dybere og mere positivt indtryk af håndværk i både fortid og nutid – til gavn for fremtiden.

Gennem afprøvning af forskellige formidlingsformer samt systematiske evalueringer og undersøgelser af gæsternes oplevelser er vi nu mange nye erfaringer rigere, ligesom vi har opnået mere kvalificeret viden om, hvilke formidlingsformer der virker og hvordan. En oversigt over de afprøvede formidlingsformater, håndværksformidlernes egne erfaringer samt resultaterne af de gennemførte publikumsundersøgelser offentliggøres hermed i dette katalog. I forlængelse heraf afholdes en række videndelingsarrangementer i 2023.

Både publikumsaktiviteter, evalueringer og videndelingsarrangementer i projektet "Godt håndværk – også i fremtiden" er støttet af Tietgenfonden. Særudstillingen "Godt håndværk" er støttet af Aage og Johanne Louis-Hansens Fond, mens Introduktionsudstilling og wayfinding er støttet af Sportsgoodsfonden og Inge og Asker Larsens Fond.

UDVIKLING AF FORMIDLING

Formidlingsformer

Under overskriften "Godt håndværk – også i fremtiden" gennemførte Den Gamle By et stort håndværkstema bestående af disse overordnede kategorier:

- Introduktionsudstilling "Godt håndværk – også i fremtiden"
- Særudstilling "Godt håndværk"
- Demonstration af håndværk – mød forskellige fag
- Familieaktiviteter
- Rollemodelarrangementer
- Rundvisninger

Håndværkstemaet kunne opleves fra 24. maj til 4. september 2022. Særudstillingen kunne opleves helt frem til 17. november 2022 og vil også blive vist i 2023. Aktivitetsprogrammet havde størst fokus i weekender og ferier, hvor flest familier besøger museet, ofte to eller tre generationer sammen. Dermed kunne vi nå den bredest mulige målgruppe – især med hensyn til alder.

Vi har i programlægningen forsøgt at formidle så bred en palet af fag som muligt. Til formidlingsaktiviteterne har såvel Den Gamle Bys egne håndværkere som en række håndværkere og formidlere fra eksterne firmaer og organisationer stået i front over for gæsterne.

Forberedelse og fokusering af formidlingen

I Den Gamle By har håndværksformidling, både levendegjort og i form af udstillinger, hidtil taget udgangspunkt i at gengive fortidige teknikker og fag så tidskorrekt som muligt. Med dette projekt var formålet derimod i højere grad at bygge bro til nutiden.

For at sikre en vellykket tilrettelæggelse af indhold, vinkling og formidlingsgreb i udstillingen "Godt håndværk", blev der arbejdet med en række tværfaglige workshops i Den Gamle By. Her deltog håndværkere fra de hovedfaggrupper, der er repræsenteret på museet (murer, maler, tømrer, smed, gartner, elektriker), museets formidlingseksperter samt udstillings-teamet. Processen medførte en skærpelse af udstillingskoncept og indhold med det formål at formidle den nutidige håndværksmæssige faglighed bedst muligt.

Til den personbårne formidling var der behov for at uddanne Den Gamle Bys egne håndværkere, så de kunne relatere den historiske håndværksformidling til nutiden i deres møde med gæsterne. Der blev arbejdet med en række formidlingspunkter som forberedelse:

FORMIDLINGS- PUNKTER

Otte formidlingspunkter

1. Fagstolthed

Fagstolthed er kernen i formidlingen. I takt med at man bliver dygtigere til sit fag, vokser stoltheden og den daglige glæde ved at kunne skabe noget synligt og brugbart: "Det dér har jeg lavet/været med til at lave".

2. Vær rollemodel

Brug den personlige vinkel og din egen vej ind i faget. Fortæl gerne om, hvordan du kom ind i dit fag, og hvad der gør dig tilfreds med din dagligdag.

3. Afliv fordomme

Brug dialogen til at afkræfte forkerte og forældede fordomme om at være håndværker. Brug gerne eksempler på fordomme du har mødt. Håndværk er også for kvinder.

4. Uddannelse

- Det er aldrig for sent at blive håndværker – gå i voksenlære.
- Du kan både blive håndværker og student samtidig – tag en EUX.
- Henvi evt. til Uddannelsesguiden: www.ug.dk.

5. Karriere

Med et svendebrev kan du fx:

- Dygtiggøre og specialisere dig hele dit arbejdsliv.
- Blive selvstændig.
- Læse videre.
- Undervise.

6. Et godt arbejdsmiljø

Betydelig udvikling inden for hjælpemidler de seneste 10-15 år. Der er kommet fokus på psykisk arbejdsmiljø og krænkelser.

7. Bæredygtighed

Historien kan bidrage til at kvalificere nutidens debat om bæredygtighed:

- Materiale- og ressourcebevidsthed.
- Holdbarhed og kvalitet.

8. Grøn omstilling

Den kræver dygtige håndværkere, der kan:

- Vedligeholde og reparere for at sikre lang levetid.
- Realisere nyudviklede grønne løsninger.
- Opnå praktisk viden om bæredygtige materialer.

Endvidere blev en sparringsgruppe bestående af kompetente fagfolk fra erhvervsuddannelserne, netværksvirksomheden Byghåndværk³ samt Frilandsmuseet Hjerl Hede nedsat til at rådgive Den Gamle By og komme med input til Den Gamle Bys planer for de levende aktiviteter.

Sparingsgruppen bestod af Morten Gisselbæk, faglærer ved Den Jyske Håndværkerskole, Rasmus Holten, uddannelsesleder ved Herningsholm Erhvervsskole, Anne Jønsson og Jan Lindegaard Christensen, projektledere i Byghåndværk, Kira Klinkby, formidlingsinspektør på Frilandsmuseet Hjerl Hede og Simon Kirk, projektleder for projektet Modern Hands på Frilandsmuseet Hjerl Hede.

Som opkvalificering til formidlingen af bæredygtighed i byggefagene fik vi især kyndig hjælp fra Morten Gisselbæk, som har specialiseret viden om bæredygtige byggematerialer. Han bidrog med den seneste nye viden om reel bæredygtighed i byggefagene i en session med en gruppe af Den Gamle Bys håndværkere. Yderligere deltog nogle af museets håndværkerne også i den årlige Building Green-messe i Aarhus. På messen promoverer forskellige firmaer fra byggebranchen grønne løsninger som alternativ til de mere konventionelle.

Markedsføring af håndværkstemaet

Tidligere publikumsanalyser fra Den Gamle By viser, at de fleste gæster kommer til museet på grund af tidligere besøg, eller fordi de personligt har fået anbefalet museet, mens de færreste vælger museet på grund af en specifik aktivitet. Da vores målgruppe for håndværkstemaet var familier i bred forstand, valgte vi en markedsføringsstrategi, der dels fokuserede på hele museet som en samlet familieoplevelse, dels på de konkrete håndværksaktiviteter.

I den overordnede sommermarkedsføring af Den Gamle By på eksempelvis busser, plakater og i avisannoncer var håndværkstemaet nævnt som et sekundært budskab. Der førtes en mere målrettet kommunikation om temaet på sociale medier som Facebook, Instagram og LinkedIn med information om, hvad der kunne opleves på specifikke tidspunkter. Vores opslag om håndværksaktiviteterne på Instagram og Facebook blev liket af mellem 50 og 500 personer. 500 likes er relativt højt og viser en udbredelse af budskabet, men opslagene var ikke blandt sommerens mest populære opslag, som kunne trække over 1.000 likes.

HVOR KLOGE ER *DINE* HÆNDER?

EVALUERINGSMETODER

I projektet ville vi evaluere både selve formidlingen af håndværk og formidlingens betydning for gæsterne. Derfor blev der indsamlet viden gennem interviews med gæster og med de håndværkere og andre aktører, som formidlede de forskellige aktiviteter.

Håndværksformidlerne

Interviewene med håndværkere og andre, som stod for aktiviteterne i Den Gamle By, blev gennemført da håndværkstemaet var afsluttet. Der blev i alt lavet 22 interviews, enten individuelle eller gruppeinterviews, med de håndværksformidlere, som gennemførte aktiviteterne. Derudover beskrev Den Gamle Bys egne håndværkere løbende deres erfaringer i en logbog.

Når vi refererer udsagn fra interviews med håndværksformidlerne, angives deres fornavn samt fag og/eller stillingsbetegnelse.

Gæsterne

For at få den bedst mulige forståelse af gæsternes udbytte af formidlingen, blev der både lavet observationer, gennemført en spørgeskemaundersøgelse og lavet opfølgende interviews.

Der blev foretaget observationer ved alle de forskellige typer af formidling, og målet var at få svar på:

- Hvilke af aktiviteterne, gæsterne engagerede sig i.
- Om de gjorde det ved selv at deltage, snakke med vores aktører eller snakke med hinanden.

Der blev gennemført en række opfølgende interviews og en spørgeskemaundersøgelse efter gæsternes besøg for at få besvaret:

- Om gæsterne deltog i nogle af håndværksaktiviteterne på museet og på hvilken måde, de deltog i aktiviteterne.
- Om gæsterne lærte noget nyt om håndværk.
- Om gæsternes indstilling til håndværk efterfølgende havde ændret sig.
- Om nogle af aktiviteterne havde gjort et særligt indtryk.

Gæsterne blev enten interviewet eller bedt om at svare på et online spørgeskema minimum to uger efter besøget. Denne metode valgte vi for bedre at kunne afdække effekten af besøget. Hvis spørgsmålene var blevet stillet under besøget eller lige efter, havde vi ikke haft mulighed for at undersøge efterfølgende refleksioner, eller om gæsternes oplevelser og erkendelser var blevet brugt eller delt med andre.

Der blev indsamlet svar i hele perioden, hvor håndværkstemaet foregik. Respondenterne blev fundet på museet ved, at tilfældige gæster blev spurgt, om de ville deltage i en efterfølgende publikumsundersøgelse – enten via en online spørgeskemaundersøgelse eller et telefoninterview – om den håndværksformidling, de aktuelt kunne opleve på dagen. Der blev inviteret 350 gæster til spørgeskemaundersøgelsen. Ud af dem kom der svar fra 184, og undersøgelsens svarprocent er dermed endt på 53%, hvilket kan betegnes som en repræsentativ mængde for denne type undersøgelse. Derudover blev der gennemført 17 opfølgende interviews med gæster. Hverken interview eller spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført med udenlandske gæster, da formålet var at undersøge den danske befolknings vurdering af håndværksformidlingen.

De relevante data fra publikumsundersøgelserne inddrages både undervejs i denne evaluering af de forskellige formidlingsformater og i den samlede analyse af gæsternes baggrund og værdien af besøget. Publikumsundersøgelsen af håndværksformidlingen suppleres af data fra Den Gamle Bys udgave af Den Nationale Brugerundersøgelse af de danske museer. Når vi refererer udsagn fra publikumsundersøgelsen, benævnes respondenterne med et bogstav, når oplysningerne kommer fra et interview, og med et nummer, når oplysningerne kommer fra et spørgeskema.

FORMIDLINGSAKTIVITETER OG ERFARINGER

INTRODUKTIONSUDSTILLING

For at hjælpe gæsterne til at opdage håndværkstemaet og for at lede dem frem til de dagsaktuelle håndværksaktiviteter, etablerede vi en lille udendørs Introduktionsudstilling ved indgangen til Den Gamle By. Her slog vi det nutidige aspekt af projektet an og annoncerede samtidig, hvor man på dagen kunne opleve håndværksformidling.

Som en del af introduktionsudstillingen præsenteredes Den Gamle Bys lærlinge, og en ubesat læreplads som murer blev annonceret ved samme lejlighed. Stillingen blev senere besat. Dog ikke på baggrund af den utraditionelle annonce, men den gav en ønsket opmærksomhed om, at museet også havde lærlinge.

I Introduktionsudstillingen viste vi desuden Den Gamle Bys egne håndværkere og lærlinge frem, og det blev en oplagt anledning til at annoncere en ubesat stilling som murerlærling.

Fra interview med Den Gamle Bys murere kan vi konstatere, at de oplevede god respons på den utraditionelle jobannonce, når de mødte gæsterne i formidlingssituationer hen over sommeren. Introduktionsudstillingen nævnes også flere gange i publikumsundersøgelsen. Det tyder på, at især præsentationen af Den Gamle Bys lærlinge er det, der blev lagt mærke til.

Interview R, gæst: *"Jeg lagde også mærke til at I faktisk har – eller Den Gamle By har – mange lærlinge, både som gartner og tømrer og sådan noget, og det er jeg ret imponeret over. Det synes jeg er fedt."*

Interview I, gæst: *"Der var der sådan ligesom sat op til de forskellige håndværkere, også at I søgte en ny, var det en murerlev? Hvor vi også stod og snakkede om, hold da op, det må være en drøm for sådan en knægt at få en læreplads så fantastisk et sted."*

Selvom flere gæster har nævnt Introduktionsudstillingen, har vi dog skønnet ud fra observationer på stedet, at kun omkring 10% af gæsterne er stoppet op og har set denne udstilling.

Introduktionsudstillingen ved indgangen var pyntet med en rejsegildekrans.

SÆRUDSTILLING

”Godt håndværk” tog udgangspunkt i helt nye svendestykker som afsæt for at trække tråde tilbage til de håndværkstraditioner, som nutidens faglærte står på skuldrene af. I udstillingen fortalte stolte unge nyudlærte håndværkere i en række udstillingsvideoer om deres uddannelse, svendestykker, fag og karriereplaner. De nutidige historier blev sat i perspektiv af et tilbageblik på tidligere tiders svendestykker og svendebreve, svendeprøvens historie, fagkonkurrencer gennem tiden, udviklingen inden for arbejdstøj og arbejdsmiljø samt byggefagenes ældgamle tradition for at fejre samarbejdet og det gode håndværk med et rejsegilde.

Gæsterne kunne også selv gå på opdagelse i forskellige fag og fagdiscipliner og teste deres håndværker-skills gennem sjove ”smag på fag”-opgaver såsom at skære et gevind i en metalstang, samle en tagkonstruktion, gætte et værktøj, mure i forbandt, anlægge en have, samarbejde om at bygge et hvælv – og meget mere. Samtidig blev der givet historiske tilbageblik på forskellige fag og deres udvikling frem til nutiden.

Samarbejdet med erhvervsuddannelserne gav Den Gamle By mulighed for at indsamle svendestykker fra forskellige fags svendeprøver. Med hjælp fra skolernes uddannelsesledere og undervisere udvalgte de elever, som havde klaret sig godt til svendeprøven og derfor kunne være gode repræsentanter for faget.

Det viste sig undervejs, at de fleste fags svendestykker eksisterer meget kortvarigt – de bliver tilintetgjort kort tid efter, de er blevet bedømt. Så et godt samarbejde og en tæt koordinering med uddannelserne var afgørende for, at indsamlingen kunne lykkes. Både den nutidige vinkel og det involverende udstillingsgreb med mange aktiviteter er blevet bemærket af gæsterne:

Interview D, gæst: *”Jeg synes jo både at det historiske og så unge, der i dag står frem og fortæller, hvorfor de har valgt den uddannelse, den kombination synes jeg er rigtig fin. Fordi jeg tror, det siger de unge mere, når der kommer en frem, der fortæller noget. Så absolut en rigtig god udstilling. ... Nu kan vi snakke om, at de unge skal påvirkes – det er jo lige så meget forældrene, der skal se udstillingen, kan man sige. Og få et andet syn på deres børns muligheder.”*

Tovtrækning var en populær konkurrence ved de hedengangne Fagenes fest-arrangementer. I udstillingen kunne man prøve at dyste i dén disciplin mod tre af Den Gamle Bys håndværkere.

Spørgeskemabesvarelse #142: "Det er altid godt at få lov til at prøve, samt at se den stolthed inden [for] hvert område."

Spørgeskemabesvarelse #324: "...en bekræftelse af, at vi har brug for gode håndværkere. Og der er mange spændende fag, som ens børn/unge kan søge inspiration i."

Spørgeskemabesvarelse #56: "Jeg er selv håndværker, men jeg ved ikke så meget om andre brancher, så det har været en god lejlighed til at lære andre brancher at kende."

Gennem observationer af gæsterne i udstillingen kan vi konstatere, at gæsterne blev særligt fanget af hands on-aktiviteterne – især tovtrækning mod Den Gamle Bys håndværkere, værktøjsquizen, smag på fag-opgaverne og byg et hvælv-samarbejdsaktiviteten. Både børn og voksne var aktivt i gang i flere minutter og gerne i samarbejde eller konkurrence med hinanden.

Derudover tiltrak især videoerne gæsternes opmærksomhed. "Mødet" med de nutidige, unge håndværkere og deres fortælling var et formidlingsgreb, der optog flere af gæsterne. Også udviklingen af svendestykker gennem tiden var noget, gæsterne brugte tid på at undersøge i udstillingen.

Takket være inddragelsen af håndværkere i planlægning af udstillingen, blev der udviklet en række hands on-aktiviteter og opgaver.

Udstilling af nutidige svendestykker sat i relation til historiske svendestykker satte det at blive udlært i perspektiv på tværs af tid.

DEMONSTRATION AF HÅNDVÆRK – MØD FORSKELLIGE FAG

Som publikumsinddragende demonstrationshåndværk blev følgende fagområder formidlet:

- Tømrer
- Murer
- Smed
- Blikkenslager
- Gartner
- Maler
- Glarmester
- Fremstilling af linoliemaling
- Dekorationsmaling og tapetdesign
- Elektriker
- Møbelpolstrer
- Slibning af værktøj

Afbarkning er en aktivitet, som gæsterne nemt kan inddrages i uden at komme til skade.

Tømrer

For nogle år siden måtte Den Gamle Bys historiske Reberbane fra Fyn nedtages, da en stor del af det originale træværk ikke stod til at redde. Bygningen er oprindeligt opført som en simpel bindingsværkskonstruktion med lokale, middelmådige træsorter, så hovedparten af træværket stod til at skulle produceres forfra. Da bygningen er lav og lang, er den forholdsvist let tilgængelig for gæsterne, som kan komme helt tæt på og betragte arbejdet og komme i dialog med håndværkerne. Derfor blev genopførelsen af Reberbanen udset til formidling af murer- og tømrerfaget. For tømrernes vedkommende blev der formidlet tilhugning af tømmer og afbinding.

Formidlingen fungerede godt ud fra tømrernes egen oplevelse: Christian, tømrer: *"Det fungerer bare rigtig godt med Reberbanen, at man står og hugger tømmeret, og så ligger huset lige der. Og man kan se, at lige præcis det stykke tømmer, jeg står og hugger her, det skal være inde i huset dér og dér. Det gør bare, at det er super let for folk at afkode, hvad det er, der sker."*

Den Gamle Bys tømrere demonstrerede bindingsværksprocesser ved Reberbanen i Kr. Himmelfartsferien, Pinsen og i sommerferien.

Tømrerne oplevede generelt stor spørgelyst om alle mulige forskellige emner i relation til faget, værktøjet eller folks egne byggeprojekter derhjemme. Vores observationer viser, at det især var et voksent publikum, der stoppede op og så på eller interagerede med håndværkerne ved Reberbanen.

Af øvrig formidling af tømrerfaget har vi haft tre forskellige firmaer med hver sin unikke specialisering og vinkel på faget. De tre firmaer deltog i en weekend under overskriften "Traditionshåndværk til fremtiden" arrangeret af netværksvirksomheden Byghåndværk, som de alle er en del af.

Tømrere fra det fynske firma Viby Bindingsværk fremviste eksempler på deres kunnen. Firmaet udfører både nybyggeri og restaureringsopgaver i hele landet, og de kunne dermed dels formidle en nutidig og kommerciel vinkel på det traditionelle håndværk, dels sætte fokus på, hvor vigtigt det er at bevare kompetencerne i fremtiden, hvis vi vil bevare vores historiske bygningsarv. Børn blev inviteret med til at lave taphuller, og adskillige gæster fik en snak.

Tømrerne fra firmaet Moesgaard ApS har specialiseret sig i at give det traditionelle tækkespån-håndværk et moderne udtryk. Ved at anvende træspån i vejrbestandige sorter opnås en både smuk og bæredygtig tagløsning med lang levetid. Firmaet havde medbragt et aktuelt byggeprojekt i form af en lille skovhytte til Naturstyrelsen. Firmaets folk gav udtryk for, at de oplevede det som positivt at prøve at bygge med publikum på.

Med udgangspunkt i Den Gamle Bys vandmølle formidlede to medarbejdere fra firmaet Møllebygger Petersen ApS deres store passion for gamle møller. De demonstrerede konkrete teknikker til, hvordan de charmerende historiske vind- og vandmøller rundt omkring i det danske landskab løbende bevares af dybt specialiserede restaureringshåndværkere.

Tømrerne fra Viby Bindingsværk betegner sig selv som bindingsværksnørder. De havde selv medbragt bindingsværk til deres demonstration.

Observationerne viser, at flere gæster kom forbi og kiggede, men mange skulle inviteres, før de indgik i snak med håndværkerne.

Noget som især har vist sig at afholde gæsterne fra at interagere med håndværkerne er larm fra håndværksdemonstrationen, hvilket er særligt udpræget for tømrefaget – og i udpræget grad i den nutidige version af faget, hvor der benyttes maskinelt værktøj. Det er derfor noget, der skal tages højde for i de formidlingssituationer, hvor man gerne vil vise processer med nutidigt værktøj. Dialogen med gæsterne skabes lettere ved brug af økse, stemmejern og håndsav, men ulempen er da, at gæsterne måske går derfra med en forkert opfattelse af tømrefaget i nutiden.

For de af gæsterne, der indgik i dialog, betød mødet med vidende håndværkere meget for oplevelsen.

Spørgeskemaundersøgelse #299: *"Det er altid spændende at høre andre formidle viden om et håndværk, som de brænder for."*

Overordnet set kan håndværkerne fra de eksterne firmaer med lidt større vægt end museumsansatte håndværkere henvise til et kommercielt marked, hvor deres specialkompetencer har en vigtig funktion, fx i form af bevaring af kulturarven i det danske landskab eller i form af grønne løsninger i nutidens og fremtidens byggeri. De er samtidig afhængige af at tiltrække nye generationer til deres fag og derfor fremstille deres arbejde som attraktivt. De eksterne firmaer havde alle medbragt fotoplancher og anden information om de opgaver, de løser til daglig. Formidlingens udgangspunkt var således meget nutidig. Samtidig tilkendegav flere af dem, at det betød meget at vise deres kunnen i de historiske rammer.

Firmaet Møllebygger Petersen stillede med to af Danmarks dygtigste møllebyggere, som stillede en konkret opgave op foran Den Gamle Bys vandmølle.

Gæsterne blev inviteret til at hjælpe med at mure tavl i bindingsværket.

Murer

Også murerne benyttede det aktuelle byggeri af Reberbanen til formidling af lægning af tegltag og udmuring af tavl.

I modsætning til tømrerne oplevede murerne, at de havde sværere ved at opnå kontakt til gæsterne. Det var i høj grad "det modne publikum" og "de særligt interesserede", som murerne fik kontakt med gennem dette formidlingsformat.

Bendix, murer: "Når man står nede og formidler det med Reberbanen, så er dem der spørger, dem, der allerede har et kendskab og som gerne vil udvide det kendskab. Dem, der ikke aner en kæft om mureri, de begynder ikke at spørge. Det er de alt for ydmyge overfor, for de tror jo, at vi er sådan nogle supereksperter."

Det krævede derfor en ekstra opsøgende indsats at få inddraget yngre gæster og gæster uden forkundskab eller særlig interesse. En måde var fx at spørge børnene, om de ville "i lære" og prøve at mure en sten ind i et tavl.

Murerne formidlede bindingsværksarbejde på reberbanen både i Kr. Himmelfartsferien og i løbet af sommerferien.

Smed

Vi valgte at formidle smedefaget alene gennem traditionel essesmedning, fordi gæsterne her kan komme helt tæt på, hvilket pga. sikkerheden ikke er muligt med nutidigt smedearbejde, der indebærer arbejde med bl.a. svejsning.

I projektet har vi formidlet essesmedning både som demonstrationshåndværk og som publikumsaktivitet i form af sømsmedning. Ved demonstration af faget kom den mundtlige formidling ud til en større skare af gæster omkring aktiviteten, og Den Gamle Bys smed kunne fortælle en større historie om fx fagets historiske udvikling, ressourcebevidsthed og genbrug af materialer for de gæster, der stod inden for høreafstand. Der har også været gæster, som har spurgt til, hvordan man selv kan komme i gang med essesmedning på hobbyplan. De frivillige i Den Gamle Bys smedelaug formidlede essesmedning med det udgangspunkt, at de forsøger at dygtiggøre sig i et ældgammelt fag, der i dag er et nichehåndværk.

Vores observationer viser, at det ved smedeaktiviteterne især var det gamle håndværk og de ældre metoder og værktøj, der fangede folks interesse.

Johannes, essesmed: *"Der er en familie med en pige på 9-10 år. Og hun spørger bare rigtigt meget og er meget interesseret. Og så efter de har været der længe, så kigger hun op på sin mor og siger: "Mor, det her tror jeg hellere, jeg vil være, end dyrlæge". Det havde jeg virkelig optur over."*

Som en særlig begivenhed kunne den nystiftede Dansk Kunstsmedeforening præsentere sit første smedemesterskab i Den Gamle By i weekenden 9.-10. juli 2022. Et af foreningens vigtigste formål er at sikre dansk deltagelse ved de nordiske smedemesterskaber gennem afholdelse af et dansk mesterskab for både professionelle og amatør-essesmede.

Der blev dystet i tre forskellige kategorier i et setup, hvor foreningens bestyrelsesmedlemmer skiftedes til at fortælle om mesterskabet og foreningen for Den Gamle Bys gæster. Afholdelse af et håndværksmesterskab rummer et godt potentiale for at skabe en mere eventorienteret håndværksbegivenhed med museet som platform. Samarbejdet med Dansk Kunstsmedeforening har Den Gamle By oplevet som særdeles givende. Der blev leveret et stort, levende og underholdende program, som tiltrak mange tilskuere, og omvendt var de deltagende smede tydeligvis stolte af, og fandt det stimulerende, at afvikle programmet i Den Gamle Bys rammer og med et publikum. De var også gode til at lave aktiviteter med gæsterne, når der var folk og esser ledige imellem konkurrencerne.

Den Gamle Bys smed formidlede essesmedning i Håndværks-teltet i en weekend i juni i forbindelse med et tema om metal-fagene. I sommerferien foregik smedeformidlingen i smedeværkstedet i 1974-kvarteret.

Et mesterskab giver mulighed for at hylde vinderne. Der blev dystet på tre forskellige niveauer: Åben klasse, svendeklasse og mesterklasse.

Blikkenslager

Blikkenslagerens formidling omhandlede primært skifertag, som for mange er en mindre kendt del af faget. Emnet gav anledning til at slå et slag for et naturligt og langtidsholdbart tagmateriale, som endda kan genbruges i stort omfang. Skifer er derfor et godt eksempel på sammenhængen mellem pris, kvalitet og bæredygtighed. Nogle af gæsterne prøvede selv at slå søm i en skiferplade.

Vores erfaring er, at skifertag egner sig rigtig godt til formidling af blikkenslagerfaget. Det kan være med til at nuancere folks opfattelse af faget i nutiden, da skifer er et relativt ukendt tagmateriale, og det overrasker mange, hvor holdbart det er.

Thomas, blikkenslager: *"Der var stor interesse fra gæsterne. Mange kender jo slet ikke til skifertag og ved heller ikke, at skifertag er en blikkenslageropgave. Så det var en anledning til at vise det frem. Du får jo ikke et bedre tag, end et skifertag!"*

Blikkenslagerens formidling foregik i en weekend, hvor der var fokus på metalfagene.

Gartner

Gartnerfaget blev formidlet med udgangspunkt i Den Gamle Bys eget arbejde i gartneriets drivhuse og de historiske haver. Der blev fremvist eksempler på gartnerdiscipliner som blomsterbinding, podning, okulering, plantning, såning, stiklinger mv. Dialogen med gæsterne blev udnyttet til også at fortælle om både gartneruddannelsen og om de mange ting, der sker i faget netop nu omkring bæredygtighed.

På særlige tidspunkter kunne gæsterne få et 20-minutters dobbeltforedrag i Købmandsgårdens køkkenhave med en gartner og en kok. Her fortalte de om, hvordan de samarbejder om at udnytte sæsonens urter fra de historiske haver i den mad, der tilberedes i Den Gamle Bys restaurant.

Spørgeskemaundersøgelse #22: *"Det var spændende at snakke med gartneren som podede æbletræer. Vi fik fif med hjem. Jeg synes, det var skønt med plantesalg og stauder, der stod fremme i haven. Jeg har altid været vild med drivhusene og elsker at gå rundt og se på, hvor smukt alt er stillet op."*

Interview I, gæst: *"Der var fokus på kokken og urtehaven den weekend, og der fik vi nogle smagsprøver af sådan en helt fantastisk hyldeblomstsaft, som han lavede. Der forklarede han, at for at trække nogle bitre noter ind, så tilsætter de noget, der hedder kinabark. Og det skulle jeg selvfølgelig have opstøvet, og gik på nettet og fandt det og fik lavet det her hyldeblomstsaft lige sådan. Vi forsøger også at efterligne de gode smørrebrød, som kokken laver med nogle helt bestemte krydderurter ... Det er virkelig en genistreg, også det med at putte sådan noget som sødskærm – det har en sådan lidt lakridsagtig note – og dild og altså mange andre krydderurter i sin hyldeblomstsaft. Og det har jeg nu. Jeg har altid lavet hyldeblomstsaft, men jeg har aldrig lavet det med krydderurter og kinabark. Så det var altså en total øjenåbner."*

Den Gamle Bys gartnere har gennem mange år haft tradition for at afholde årlige Have-dage, men i år valgte vi betegnelsen Gartner-weekend for at sætte fokus på faget og det nutidige aspekt.

Maler og glarmester

Med udgangspunkt i restaurering af vinduer og mistbænke, blev maler- og glarmesterfagene demonstreret sammen. I forbindelse med aktiviteten blev det bl.a. formidlet, at restaurering og bevaring af gamle vinduer frem for fremstilling af fabriksnye vinduer med kortere levetid er et bæredygtigt valg.

Gæsterne blev inviteret til at prøve at afrense og kitte rammerne, og nogle havde også mod på at prøve at skære glas. Gennem vores observationer kunne vi se, at det var det, der fascinerede gæsterne, og som de fordybede sig i. Arbejdet med linoliemaling var derimod ikke helt så egnet til at lade gæsterne komme alt for tæt på, men det gav god anledning til at snakke om restaurering og kvalitet.

Ved forskellige lejligheder kunne børn prøve en simpel aktivitet, hvor de kunne håndtrykke et tapetmønster fra 1700-tallet på postkort. Kortet var malet på forhånd og manglede kun det sidste tryk. Herefter fik de at vide, i hvilken bygning de kunne se det færdige 1700-tals tapet. Erfaringerne fra formidlingen har skabt en refleksion hos de formidlende malere om, at det er vigtigt at have publikumsinddragende aktiviteter for at fange folk ind, navnlig de yngre gæster. Her er aktiviteter med linoliemaling ikke det nemmeste, da det let sviner på folks tøj. Andre typer af maling såsom slamfarve ville egne sig bedre.

Vinduesaktiviteten blev afprøvet både i et stort, åbent håndværksted og i tilknytning til en aktuel restaurering af en skolebygning fra Kerteminde. Ifølge malerne fungerede teltet mindre godt, da aktiviteten her var noget løsrevet fra sin sammenhæng og desuden blev "overdøvet" af larm fra familieaktiviteter de dage, hvor begge dele foregik side om side. Derimod gav det mere mening for gæsterne, når aktiviteten foregik i de mere rolige omgivelser ved skolebygningen, hvor tilknytningen til den konkrete bygningsrestaurering gav en bedre forståelse for arbejdets kontekst hos gæsterne.

I sommerferien formidlede Den Gamle Bys malere ud fra et igangværende projekt med restaurering af vinduer på en skolebygning fra Kerteminde.

Den Gamle Bys malere havde slået sig sammen med glarmesteren for at skabe et tema om vinduesrestaurering i en kombineret maler- og glarmesterweekend.

En lille aktivitet med håndtrykt tapet blev etableret som en del af maler- og glarmesterweekenden.

Fremstilling af linoliemaling

Thor Grabow fra firmaet Linolie & Pigment demonstrerede sin traditionelle fremstilling af linoliemaling på en farvevalse. Samtidig solgte han af sine kvalitetsprodukter. Det fungerede godt, at han kunne vise gæsterne en fascinerende håndværksproces:

Thor, indehaver af Linolie & Pigment: *"Folk var generelt meget interesserede og mange fik "aha"-oplevelser, når de opdagede, hvor enkelt det er at blande en planteolie med noget pigment, og så har man maling. Det giver mange gode snakke at vise forskellen på linoliebaseret maling og plastmaling. Der er gode fortællinger om både kvalitet, æstetik og miljø, fx at man undgår mikroplast i naturen ved at bruge linolieprodukter."*

Thor Grabows indtryk bekræftes af flere udsagn fra gæsterne, som efterfølgende har fremhævet oplevelsen i publikumsundersøgelserne.

Spørgeskemaundersøgelse #120: *"Der var en rigtig dygtig maler, der var enormt god til at fortælle om linolie maling på en meget indlevende måde."*

Aktiviteten foregik på Den Gamle Bys malerværksted, mens malerne selv formidlede andetsteds. Thor Grabow har efterfølgende givet udtryk for, at han havde foretrukket at formidle i tilknytning til malernes aktivitet, da det ville have kunnet skabe en bedre forståelse for hans produkters anvendelse i praksis.

Thor Grabow, der er indehaver af firmaet Linolie & Pigment, deltog i en weekend i juni, der var dedikeret til fagene maler og glarmester.

Dekorationsmaling og tapetdesign

Teknikker til dekorationsmaling og tapetdesign blev formidlet af maler, kunstner og tapetdesigner Heidi Zilmer. Hun deltog sammen med flere virksomheder fra netværket Byghåndværk i en weekend under overskriften "Traditionshåndværk til fremtiden". Her formidlede hun sin brug af de historiske teknikker i en moderne og kommerciel kontekst. Gennem sine visuelt smukke produkter og simple dekorationsaktiviteter for børn fik hun hurtigt familierne i tale om faget og dets muligheder.

Heidi, Zilmer's: *"Når jeg siger til børnene, at det her kan I jo arbejde med. Det er jo mit arbejde. Man kan få lov til at lave sådan noget her hver dag. Så bliver de helt - åh!"*

Aktiviteten, som foregik i Den Gamle Bys malerværksted, var særdeles velbesøgt, og observationerne viste, at gæsterne blev der forholdsmæssigt længe og var meget engagerede i dialogen.

Heidi Zilmer er uddannet bygningsmaler, og har gennem sit firma specialiseret sig i restaurering, dekoration og design.

Elektriker

Elektrikeren valgte at vise, hvordan man kan spare strøm med en simpel konvertering af et ældre lysstofarmatur fra 40W til 18W ved at udskifte en starter (glimtænder). Desuden formidledes farven på lys ud fra Kelvin-skalaen samt forskellige typer af udfasede el-pærer.

Elektrikerfaget har uden tvivl været det mest komplicerede fag at formidle i projektet. Formidlingen appellerede klart mest til de relativt få gæster, der i forvejen havde et vist forkundskab og teknisk interesse, og det var vanskeligt at få engageret de øvrige gæster.

Samtidig er det også meget begrænset, hvad man kan lade folk selv prøve, da eventuelle fejl derhjemme potentielt kan få alvorlige konsekvenser.

Svend, elektriker: *"Vi overvejede, men fravalgte, fx at vise gæsterne, hvordan man samler stikdåser og forlængerledninger og monterer stikkontakter. Vi skal jo kunne stå inde for det sikkerhedsmæssige."*

En erfaring er derfor, at vi skulle have fundet flere og mere genkendelige el-produkter frem til at fange folk og formidle ud fra, når nu faget ikke lægger så meget op til at prøve noget selv. Men vi har også erkendt, at fagets kompleksitet gør, at det ikke virker så umiddelbart appellerende som mange andre fag. At formidlingen desuden foregik sammen med familieaktiviteter med træ, som gav en del støj, var heller ikke hensigtsmæssigt.

Den Gamle Bys elektriker optrådte tre hverdage i sommerferien i håndværkerteltet, hvor der også var andre aktiviteter for museets gæster.

Møbelpolstrer

Møbelpolstrer Bo Thuelund og hans to lærlinge fra Nr. Søby Auto/Møbelpolstring demonstrerede deres fag ud fra medbragte konkrete opgaver. Som en simpel aktivitet inviterede de desuden gæsterne til at prøve at slå møbelsøm i efter en tegnet linje med en magnethammer.

Aktiviteten med møbelsøm var i al sin enkelhed et stort hit og bidrog til at skabe dialog, ligesom det også vakte gæsternes interesse at se møblernes polstring indvendigt. Det gav anledning til mange snakke om faget i nutiden:

Bo Thuelund, møbelpolstrer: *“Folk spurgte, om man virkelig stadig kan uddanne sig til møbelpolstrer og fik en snak om uddannelsen med de to lærlinge. Det gav også dem [lærlingene] en masse tilbage. Bare det, at se de begejstrede gæster.”*

Erfaringen herfra er, at møbelpolstrerfaget er et taknemmeligt fag at formidle, da produktet er så håndgribeligt og genkendeligt for alle. Samtidig er det et fag, der kan sætte fokus på bæredygtighed og kvalitet frem for brug-og-smid-væk mentalitet.

Møbelpolstrer Bo Thuelund og hans to lærlinge havde mange interesserede tilskuere forbi i de fem dage i sommerferien, hvor de indtog Den Gamle Bys tømmerværksted.

En simpel aktivitet med møbelsøm satte samtaler med gæsterne igang.

Værktøjsworkshop

Skarpt værktøj er forudsætningen for godt håndværk, når man arbejder med træ. Dette var baggrunden for afholdelse af en værktøjsworkshop med en sløjd-læreruddannet håndværksformidler. Her kunne gæsterne lære, hvordan man bedst sliber og vedligeholder skærende værktøj, og de fik mulighed for selv at prøve at slibe det sløve værktøj, som var fundet frem til lejligheden.

Aktiviteten blev taget godt imod, men vi havde dog håbet på større interesse, herunder interesse for selv at prøve. Aktiviteten er lidt svær at afkode for gæsterne og virker mindre visuelt appellerende, end mange andre af de afprøvede aktiviteter. I vores markedsføring havde vi desuden opfordret hobby-folk til selv at medbringe deres eget sløve værktøj, men dette budskab var ikke nået ud. Så en erfaring fra denne aktivitet er, at man skal ofre mere tid på en målrettet kommunikation, end vi gjorde, hvis en så specifik målgruppe skal engageres.

Selvom aktiviteten ikke helt levede op til forventningerne, er det alligevel vores vurdering, at formatet har potentiale til at kunne udvikles til en begivenhed, hvor også hobbyhåndværkere kan få fif og tricks til at slibe deres værktøj. Det kan også med fordel kombineres med mere genkendelige formål som slibning af køkkenknive mv., ligesom der også kan arbejdes med at gøre aktiviteten mere visuelt appellerende.

Værktøjsworkshoppen blev afholdt i Pinseferien af multihåndværkeren Lars, der oprindeligt er udlært skiltemaler og efteruddannet til sløjdlærer. I Den Gamle By arbejder han som bl.a. bødker, billedskærer, trædrejer og skærslipper.

Generelle erfaringer med demonstrationshåndværk

Erfaringerne fra formidlingsaktiviteter med demonstration af forskellige fag giver også anledning til nogle mere overordnede refleksioner om demonstrationshåndværk som formidlingsaktivitet.

Først og fremmest har det givet en erkendelse af, at det er forskelligt, hvordan det enkelte fag egner sig til formidling og hvor meget, gæsterne kan inddrages. Det betyder også noget, hvor meget fagene og ikke mindst deres produkter appellerer til gæsterne. For eksempel er en sofa, en bygning eller et smukt tapet umiddelbart genkendelige produkter for alle, og processen bag kan nemt afkodes af enhver gæst blot ved at betragte håndværkeren. Lidt mere komplekse produkter og processer, såsom udskiftning af elektriske komponenter eller slibning af værktøj, er sværere at afkode og sværere at relatere til. En simpel aktivitet, gæsterne selv kan prøve, gør det lettere at fange folk ind og virker engagerende, især for det yngre publikum. Larm virker derimod hindrende for en dialog med håndværkeren og muliggør mest passiv betragtning.

For mange af Den Gamle Bys håndværkere har fokuseringen på at trække formidlingen op til nutiden været en positiv oplevelse, der har givet anledning til at reflektere mere over deres rolle som ambassadører for deres fag i mødet med gæsterne.

Gitte, gartner: "Listen [med de otte formidlingspunkter] brugte vi dagen før, hvor vi tog den frem og mindede os selv om, at det var for at promovere uddannelsen, at vi lavede aktiviteterne. Og det var rigtig godt, det var vi glade for at have. For så sad vi og snakkede lidt omkring de der punkter og fik selv noget ud af det i gartnerafdelingen. Og prøvede at holde os selv oppe på, at det var det, det drejede sig om."

Det afhænger også meget af den enkelte håndværkers personlige gemyt hvilken type formidling, der falder mest naturligt. Nogle brænder mest for bæredygtighed og andre mere for at promovere uddannelsen. Visse håndværkere er desuden ikke så komfortable med for meget mundtlig formidling, men nyder at udtrykke deres fagstolthed gennem processen og fortælle gæsterne om den. Mange gæster har tilsvarende ikke behov for at snakke med håndværkerne, men kan sagtens få nye oplevelser og erkendelser blot ved at betragte en proces. Som en af Den Gamle Bys egne håndværkere selv udtrykker:

Rasmus, tømrer: "Vi agerer meget, som vi gerne selv ville opleve noget et andet sted. Jeg vil langt hellere se en proces frem for at høre snak. Så derfor kan jeg bedre lide at arbejde end at snakke – det er jo det, jeg kan. Så det er min vinkel på det."

Omvendt, hvis gæsterne er interesserede i at få noget at vide, så er der mulighed for en helt individuelt tilpasset information og oplevelse for både gæst og formidler. Det har der været utallige eksempler på i projektet. Møder mellem gæsterne og håndværkerne kan gøre et helt særligt indtryk hos begge, fx denne episode:

Rasmus, tømrer: "Der kom en pige med sin lillesøster og sin far, som fortalte, at hun havde fået to økser i konfirmationsgave og var meget interesseret i at lære at bruge dem. Så vi snakkede selvfølgelig om det. Jeg stod ikke lige og var i gang med at hugge, men vi gik så selvfølgelig ned til huggepladsen og fortalte. Og vi sagde selvfølgelig, at hun måtte komme tilbage med dem, så vi kunne se dem, og så hun måske også kunne prøve dem. Så gik der tre dage, så kom hun igen med økserne. Og fik selvfølgelig et stykke tømmer, som hun kunne stå og tygge [hugge] i."

FAMILIEAKTIVITETER

Som familieaktiviteter afprøvedes følgende koncepter:

- Plant din egen pralbønne
- Fremstilling af trænegler
- Lav dit eget legetøjsskib
- Fri leg på byggelegepladsen
- Lav dit eget sjippetov
- Prøv at smede søm
- Prøv at mure
- Brug dine hænder

Plant din egen pralbønne

I forbindelse med gartnerformidlingen kunne gæsterne selv prøve at plante en pralbønne, som de kunne få med hjem i en "urtepotte" af avispapir. Aktiviteten var bemandet med en aktivitetsmedarbejder fra Den Gamle By og placeret i Håndværkstellet sammen med infostande fra hhv. Jordbrugets UddannelsesCenter og Foreningen Frøsamlerne. Aktiviteten var et hit især for børn, og den er utrolig nem at stille an.

Fremstilling af trænegler

Undervejs i projektet blev der testet en række familieaktiviteter med udgangspunkt i træ. En klassiker for frilandsmuseer er fremstilling af trænegler til bindingsværk. Vi valgte at tage aktiviteten med, da den ikke kræver fast bemanding ud over opfyldning af materialer, så den er meget nem at have kørende sideløbende med andre træaktiviteter. Aktiviteten var enkel at forstå – at neglerne kunne laves ved at banke dem gennem naglehestens forskellige huller - og den blev flittigt brugt.

Vores erfaring er, at den fungerer godt. Når der er lejlighed til formidling, kan man bruge aktiviteten som afsæt for at fortælle om, at det er neglerne, der holder et bindingsværkshus sammen.

Lav dit eget legetøjsskib

Ved hjælp af træ, søm, snor og stof kunne børn bygge deres eget skib, som de efterfølgende kunne teste i brønden på Torvet. Alle materialer var genbrugs-materialer. Man måtte få skibene med hjem, men mange valgte ikke at gøre det.

Aktiviteten var bemandet med skiftende håndværkere i Håndværkstellet, men vi måtte i sommerferien indse, at vi havde undervurderet interessen fra gæsterne. Der måtte bruges en del mere tid end beregnet på at sikre det fornødne flow af materialer, ligesom vi også godt kunne have brugt ekstra

En "naglehest" stod til fri afbenyttelse sammen med de skiftende publikumsaktiviteter i Håndværkstellet.

personale til selve aktiviteten i de mest besøgte uger. Alternativt ville en let aflæselig trin-for-trin guide til aktiviteten have kunnet aflaste det hårdt prøvede personale på de travleste dage, hvor det kunne være svært at nå at hjælpe alle.

Fra både observationer og interviews med gæster kan vi imidlertid se, at det er blevet opfattet positivt, at man selv i høj grad skulle eksperimentere sig frem, fx:

Interview R, gæst: *"Jeg kan godt lide, at der var sådan en legende tilgang til det. At der ikke stod en voksen og hang over dem. De fik lov til selv at prøve at løse de problemer, de stødte på, og så kunne de bare gå hen og spørge. Det synes jeg, var meget fedt. Så er de ikke bare blevet holdt i hånden. Det kunne jeg godt lide."*

Med fremstillingen af legetøjsskibe var vi nær druknet i succes. Aktiviteten foregik i Håndværkstellet det meste af sommerferien, hvor der blev bygget ca. 7.000 skibe

En af Den Gamle Bys håndværkere, som stod for nogle af aktiviteterne, har viderebragt denne feedback fra en gæst:

Lars, sløjdlærer: *“Der var en pædagog – pensioneret – som fortalte mig, at hun var taget hjem til alle sine venner og sagt, at de skulle tage i Den Gamle By og bygge skibe med deres børn, for det her energitelt – kreativtetsmekka – vi havde skabt, det var simpelthen en fuldstændig enestående oplevelse i hendes øjne som pædagog og med erfaring i, hvordan børn skal lære. Hun var færdig af beundring over vores indsats for at skabe et sted, hvor forældre kunne være kreative med deres børn.”*

Nogle gæster tilkendegiver dog også i undersøgelsen, at de helt fravalgte aktiviteten, fordi de var for velbesøgt:

Interview G, gæst: *“Der var proppet med mennesker nede ved det der, hvor man kunne lave noget sløjdagtigt. Så det sprang vi over.”*

Det var primært børnefamilier, der deltog. Vores observationer viser, at familierne var meget engagerede og i høj grad arbejdede sammen og hyggede sig med det. Denne type aktivitet giver mulighed for, at børnene kan være nysgerrige og prøve forskellige redskaber. Forældrene bliver inkluderet og bliver stillet spørgsmål, som de kan samtale med deres børn om (“*Havde de sandpapir i gamle dage?*” osv.) Disse spørgsmål starter interaktionen med håndværkerne.

Ud fra observationerne virkede byggeriet af legetøjsskibe som en aktivitet, der er lige så meget for voksne som for børn. Mange voksne havde det også sjovt med at prøve værktøjet, og der blev ofte taget fotos af deltagende familiemedlemmer. Det var vidt forskelligt, hvor lang tid familierne brugte på aktiviteten.

Fri leg på byggelegepladsen

Her kunne børnefamilier være med til at bygge et stort skib på havnen i 1974-kvarteret. Aktiviteten blev forestået af en af Den Gamle Bys tømrere. Den vigtigste erfaring herfra er, at familierne ikke går i gang af sig selv, men skal “*fanges ind*” – så snart nogen først er i gang, kommer de næste af sig selv. Vores observationer tyder på, at gæsternes udbytte af aktiviteten svarer meget til de øvrige træaktiviteter: Gæsterne havde en glæde ved selv at kunne være aktive og kreative, og det at lave noget sammen gør, at folk snakker sammen og samarbejder om aktiviteten.

Byggelegeplads-aktiviteten foregik i en weekend i sommerferien. Med fantasi, genbrugstræ, tov og søm skabte børn og voksne et skib sammen.

Sjippetovsfremstillingen foregik i perioder af sommerferien i Håndværkstellet.

Lav dit eget sjippetov

Her kunne gæsterne prøve både at snitte håndtag, udbore huller og lære at slå reb, hvorefter delene samledes til et sjippetov, man måtte få med hjem. Aktiviteten blev forestået af Den Gamle Bys sløjdlærer, som har specialiseret sig i rebslagning.

Lars, sløjdlærer: *“Når jeg slog reb, så var gæsterne så fuldstændig benovede over det trylleri, der foregik ved at tage 6 stykker garn og lave det til et reb, der bliver et sjippetov.”*

Tidsforbruget var meget varierende afhængigt af, hvilken flid gæsterne lagde i arbejdet, men i gennemsnit tog det 5-20 minutter at lave håndtagene og ca. 10 minutter at slå rebet. Til sammenligning med legetøjsskibene lagde sjippetov i mindre grad op til kreativitet men udmærkede sig ved, at man fik et brugbart produkt med hjem. Der var desuden lidt større brug for vejledning til sjippetovsaktiviteten. Der var eksempelvis meget opmærksomhed på børns omgang med båndkniven, når håndtagene skulle snittes, og hvordan rebslagningen skulle gribes an. En erfaring vi tager med videre, er derfor, at en trin-for-trin guide på en planche kunne have imødekommet en del af behovet for vejledning.

At lave sit eget sjippetov indebærer snitning af håndtag, udboring af huller og rebslagning.

Prøv at smede søm

Her kunne gæsterne på skift prøve at smede et søm ved en esse. Aktiviteten, der foregik ved en mobilesse i Håndværkstellet, blev forestået af en autodidakt essesmed, som til daglig underviser i essesmedning på en ungdomsskole.

Ved formidling af smedehåndværket som publikumsaktivitet er det gæstens umiddelbare erfaring med at bearbejde det rå jern til en genkendelig brugsgenstand, der er i centrum. Smeden sørgede for opvarmning og fastholdelse af jernet og drejede det på ambolten, mens han guidede gæsten til de rette slag. Det tog gennemsnitligt 5-10 minutter for et barn at smede et søm fra start til slut afhængigt af, hvor meget smeden hjalp med at slå. Hvis der var god tid, kunne smeden give lidt mindre hjælp og lade barnet slå mere selv. Omvendt kunne han skrue op for hjælpen, når der var rift om at komme til. Det færdige søm fik man med hjem.

Vores observationer viser, at essesmedning er en aktivitet, hvor gæsten opnår en stærk både sanselig og kropslig håndværksmæssig erfaring. Den appellerer meget til børn, men der var også en del voksne, som havde lyst til at prøve. Den tillader ikke ret meget mundtlig formidling, da man som bekendt skal smede, mens jernet er varmt. For formidleren er det fysisk krævende arbejde at stå ved en essesmede-aktivitet i lang tid ad gangen, og især under sommerens hedebølge var det en prøvelse at stå med en 1.200 grader varm proces. Der var derfor behov for en del pauser undervejs, som så kunne bruges til dialog.

Sømsmeden optrådte samtidig med træaktiviteterne i de mest velbesøgte uger af sommerferien. Da aktiviteten faldt sammen med en hedebølge gjorde det den til en varm fornøjelse.

Prøv at mure

Der blev eksperimenteret med forskellige former for mureraktiviteter, hvor gæsterne var de aktive. Man kunne fx være med til at mure mursøjler og en mur, som senere blev til en borg. Det viste sig, at aktiviteterne var særdeles velegnede til at komme i snak med familierne om faget og uddannelsen.

Bendix, murer: *"Listen [med formidlingspunkter] har været med i lommen. Det var en måde at prøve at beskrive hvilken vej, vi skulle med formidlingen. Når man står deroppe ved prøv-selv muren, kommer man til at tænke på, at det er de unge mennesker, vi skal have i gang for at få lærlinge og sådan noget. Så når man så ser, at der kommer nogle unge mennesker forbi, så råber man: "Hey dig! Du skal lige komme her og prøve!." Så det er mere inviterende."*

En ubesat stilling som murerlærling i Den Gamle By viste sig sammen med aktiviteten at være en god indgang til formidling af det nutidige murerhåndværk.

Murerfaget fungerer rigtig godt som familieaktivitet. I sammenligning med den mere demonstrerende formidlingsform på byggeriet af Reberbanen, lykkedes formidlingen langt bedre gennem prøv-selv publikumsaktiviteten, hvor gæsterne selv kunne prøve at mure. Her var det nemmere at skabe kontakt til langt flere gæster i alle aldre, ikke mindst de yngre, og opnå betydelig mere dialog om faget, uddannelsen osv.

Der kan være flere i gang samtidig, uden det skaber "prop", ligesom man kan vælge at deltage i både kort eller lang tid. Mureraktiviteter kræver en vis logistik i og med, at der løbende skal tilvejebringes mørtel. Ved brug af kalkmørtel er det nemt både at gemme overskydende mørtel og at nedbryde muren og genbruge murstenene efterfølgende.

Familieaktiviteten tog udgangspunkt i fuldmuring frem for bindingsværk. Dermed blev formidlingen mere nutidig med fokus på faget og uddannelsen.

Brug dine hænder

I samarbejde med "Godsbanens åbne værksteder" under Aarhus Kommune blev gæsterne inviteret ind i et kreativt miljø, hvor de samtidig kunne få et indtryk af de faciliteter, man kan benytte sig af i det kommunale tilbud på Godsbanen i Aarhus.

Flere af værkstedernes faste personale og frivillige var for en weekend rykket ind i Den Gamle By med flg. aktiviteter:

- Fremstilling af metaldyr
- Tekstiltryk på muleposer
- Papirtryk på postkort
- Pottemagerkeramik med sparkeskive
- Svejsning
- Demonstration af en digital shaper/laserskærer
- Digital grafik

Aktiviteterne gav mulighed for at få fingrene i konkrete materialer og forudsatte ingen forkundskaber. At dømme ud fra publikumsobservationerne, var det en stor succes, og familierne blev der i lang tid:

Marianne, leder af Godsbanens åbne værksteder: *"Keramik, metaldyr, tryk på tekstil og papir - disse 3 værksteder var de største hit. Umiddelbart tilgængelige, let at skabe noget med sine egne hænder, og minimal brug af redskaber. Stor hyggefaktor – mange sad længe, og der var en virkelig god stemning omkring bordene og drejebænkene."*

At dømme efter publikumsobservationerne samlede de fleste gæster sig omkring keramik-aktiviteten. Her indgik flere i dialog med keramikkerne, mens de selv fik lov til at forsøge sig med at dreje.

Samarbejdet med Godsbanens åbne værksteder gav begge parter en fin erkendelse af, at de simpleste aktiviteter, hvor der arbejdes meget konkret med et håndgribeligt materiale, ofte er de mest appellerende.

De mere komplekse digitale aktiviteter, fx Digital Shaper og digital grafik, kræver typisk mere udstyr eller mere forklaring og har et mindre publikumsflow. De kan til gengæld sagtens have en lige så høj eller højere formidlingskvalitet. En anden væsentlig erkendelse var, at der ikke behøver at være så mange forskellige aktiviteter i gang samtidig.

Under overskriften Brug dine hænder indtog Godsbanens åbne værksteder i en weekend i august Den Gamle Bys håndværksted. Metaldyr var en simpel, men velfungerende aktivitet.

Generelle erfaringer med familieaktiviteter

Hovedparten af familieaktiviteter blev forlagt til et stort telt, Håndværksteltet, med åbne sider på Den Gamle Bys festplads. Her samlede vi mange af de levende aktiviteter hen over sommeren, både demonstrationshåndværk og familieaktiviteter. Der blev solgt kaffe og mad i nærheden, og vi kunne observere, at området blev meget benyttet, da det både var muligt at blive aktiveret og tage en pause.

Carl-Henrik, murer: *“Der var en mor, der kom og sagde, at de havde sat 5 timer af til Den Gamle By, for det synes de, ville være nok, men de havde allerede brugt 3 timer bare nede i teltet.”*

Den lette tilgængelighed for gæsterne og den meget fleksible indretning viste sig at passe godt til formålet. Nogle af familieaktiviteterne blev dog så populære tilløbsstykker, at samtidige demonstrationshåndværkere druknede i larmen. Vores erfaringer med teltet var dog overordnet positive, og vi har gennem vores observationer lært, at støjende familieaktiviteter skal holdes mere adskilt fra mere dialogbaseret demonstrationshåndværk. En anden overvejelse har været, hvor meget håndværksformidleren kan og skal formidle håndværk i forbindelse med familieaktiviteter, fx i familiernes omgang med værktøjet.

Lars, sløjdlærer: *“Jeg er jo af den skole – fordi jeg nu er uddannet i det – der gik hen og kommenterede på, hvordan de brugte værktøjet og forsøgte at lære dem noget. Der synes jeg, at det handler om at give dem noget med hjem. Så jeg kommenterede på, hvordan de stod med fødderne og med kroppen. Og det – som mine kolleger siger – er der nogle af gæsterne, der kan blive sure over, [...] men den udfordring er der jo som formidler. Der er nogen, der kan tage det nært, hvis man kommer og fortæller dem noget – det kan virke bedrøveligt. Men det kommer selvfølgelig an på måden, man kommer til dem.”*

Christian, tømrer: *“Man kan jo gå ind og styre processen og sige, at der er en rigtig og forkert måde at gøre det på. Eller man kan lade det køre frit. Altså, jeg havde flere eksempler, hvor jeg kunne se folk, der ikke kunne finde ud af at bruge en hammer. Men i stedet for at gå ind og rette det, så lod jeg dem bare være lidt. For hvis jeg så kom og fortalte dem, at “din mor kan faktisk slet ikke finde ud af det der”, så synes jeg, at jeg ødelægger noget af det. Familieaktiviteter handler primært om at give dem en god oplevelse og mindre om at vise dem, hvad godt håndværk er. Det kunne man så gøre som demonstrationshåndværk ovre ved Reberbanen, hvor en tømrer kunne være ekspert, og så blev de der forældre sat til vægs.”*

Dette er et grunddilemma, man må forholde sig til som håndværksformidler. Det må derfor overvejes på forhånd, hvad aktivitetens primære formål er.

Keramik-aktiviteten var meget populær.

Det blev demonstreret, hvad man kan bruge en digital shaper til.

Tømrerelever fra AARHUSTECH fik mulighed for at arbejde med bindingsværk på et to-dages weekend-kursus sammen med Den Gamle Bys tømrere.

ROLLEMODELARRANGEMENTER

Forud for projektet havde vi en ambition om at synliggøre unge håndværkere og håndværkerelever som rollemodeller i samarbejde med eksterne samarbejdspartnere. Udviklingen af de specifikke formater skulle naturligvis ske i et samarbejde, som gav mening for begge parter. Det kom der følgende formater ud af:

Masterclass for tømrerelever fra AARHUSTECH

I et forløb over to dage afholdt Den Gamle Bys tømrere et specialkursus for fire tømrerelever i nogle af de restaureringsteknikker, som benyttes i arbejdet med de historiske huse i Den Gamle By, men som ikke indgår i en standard tømreruddannelse. Kurset foregik i weekenden, dvs. i elevernes fritid, da det ikke var muligt at passe ind i uddannelsen. AARHUSTECH havde været behjælpelig med at formidle tilbuddet videre til deres elever, og der var tilmelding efter først til mølle-princip.

På kurset blev der undervist i forarbejdning af bindingsværkstømmer med forskellige øksetyper, og der var mulighed for at afbinde og rejse bindingsværk. Desuden lærte eleverne om de forskellige typer af dansk bindingsværk med særligt fokus på konstruktioner. Kurset var samtidig synligt for museets gæster den pågældende weekend. Tilbagemeldingerne fra deltagerne var meget positive.

Både tømrereleverne og tømrerne var meget begejstrede for kurset.

Infostand om Håndværkskollegiet i Horsens

Rektor for det kommende Håndværkskollegie i Horsens deltog med en infostand for at fortælle om projektet med at skabe særlige boliger for ambitiøse unge håndværkere. Projektet består af et kollegium med tilhørende værksteder, eleverne kan benytte i deres fritid. Kollegiets målgruppe er maler-, tømrer-, snedker- og murerelever. En prøvemur fra byggeriet, som opføres i genbrugssten, var medbragt i Den Gamle By.

Tilbage meldingen var dog, at arrangementet ikke var helt så velbesøgt som håbet. Adskillige gæster fik en god snak om det nye koncept, men det lykkedes ikke at tiltrække Håndværkskollegiets direkte målgruppe, nemlig unge, der ville overveje at søge ind på kollegiet.

Rektor Carl Schneider var i Den Gamle By for at udbrede kendskabet til det kommende Håndværkskollegium i Horsens og finde potentielle fremtidige beboere.

Info- og aktivitetsstand fra Jordbrugets UddannelsesCenter

Jordbrugets UddannelsesCenter lavede en stand med både info og små aktiviteter, som skulle skabe opmærksomhed omkring gartneruddannelsen og dens muligheder. Med på standen var nogle unge, nyuddannede gartnere, som kunne fortælle om uddannelsen, faget og dets muligheder. På en skærm vistes billeder af forskellige svendeprøver og elevprojekter fra skolen. Desuden fremvistes eksempler på blomsterbinding, og gæsterne inviteredes til at prøve at lave stiklinger.

Kombinationen af repræsentanter fra uddannelsen, rollemodeller i form af nyuddannede gartnere samt konkrete aktiviteter, gæsterne selv kunne prøve, virkede godt og tiltrak mange interesserede.

Jordbrugets Uddannelsescenter deltog i forbindelse med en Gartnerweekend i juni. Her indtog de Håndværkstellet sammen med Foreningen Frøsamlere og Den Gamle Bys egen aktivitet, hvor man kunne plante en pralbønne.

Stråtekning med Den Jyske Håndværkerskole

Den Jyske Håndværkerskole stillede op med en infostand og aktivitet om tækkerfaget. En nyuddært tækker og en tækker elev fortalte om uddannelsen og viste faget frem, og gæsterne kunne selv prøve at tække med strå. Der var særligt fokus på strå som et nutidigt, bæredygtigt og holdbart byggemateriale, som sagtens kan kombineres med fx solceller og ventilationskanaler.

Kombinationen af en nyuddannet kvindelig repræsentant fra faget og en elev samt en konkret aktivitet, gæsterne selv kunne prøve, fungerede godt.

Tækkeuddannelsens deltagelse i håndværks-temaet foregik i en weekend i begyndelsen af juli og gav museets gæster mulighed for selv at prøve kræfter med faget.

Til en kampagne for tækkeuddannelsen havde Den Jyske Håndværkerskole projektansat en nyuddannet tækker, Laura Feline Ebbesen, og fremstillet en transportabel demonstrations-model. Dette gjorde det relativt nemt at rykke ud med et set-up i Den Gamle By.

Unge talenter fra Skills

I to weekender kunne gæsterne opleve nogle af Danmarks dygtigste håndværkstalenter fra DM i Skills. Her var flg. fag repræsenteret:

- Murer
- Flisemurer
- Brolægger
- Tømrer
- Anlægsgartner
- Møbelpolstrer
- Møbelsnedker
- Maskinsnedker
- Bygningssnedker

Det var forskelligt, hvordan de enkelte fag valgte at gribe formidlingen an. Nogle brugte det som træningspas med reelle Skills-opgaver til det forestående WorldSkills. Her kunne de bl.a. træne i at performe for et publikum. Dette gjaldt bl.a. murer og flisemurer, som arbejdede dybt koncentreret med deres træningsopgaver. Skills-fagene var placeret i Håndværkstellet, udendørs langs med åen i Den Gamle By samt inde i tømrværkstedet.

Andre fag kunne nemmere formidles i et dialogbaseret format ved at fremvise produkter fra både DM i Skills og svendepøver samt demonstrere udvalgte processer. Dette gjaldt især for snedkerfagene, og det gav frem for alt plads til, at gæsterne kunne få noget at vide om, hvad faget indebærer i dag. Desuden stillede SkillsDenmark op med deres rollemodelkorps, som stod for en publikumsaktivitet, hvor gæsterne kunne være med til at bygge et bord-bænkesæt. De bord-bænkesæt, der blev bygget, blev efterfølgende udloddet ved lodtrækning til de gæster, der havde været med til at bygge dem og transporteret hjem til vinderne. Der blev desuden uddelt elektriker-kits, så man selv kunne lære at samle en forlængerledning.

Brolæggerne havde bedt Den Gamle By om at forberede en egnet brolæggeropgave. Og heldigvis har museet nok af steder, hvor der kan lægges piksten.

Bygningsnedkeren fremviste forskellige produkter og fortalte om faget.

For SkillsDenmark har samarbejdet med Den Gamle By givet opmærksomhed fra en anden målgruppe og i en anden sammenhæng end den, de normalt agerer i.

For Den Gamle By har det været en mulighed for at fremvise noget af det ypperste nutidige håndværk i vores egen historiske ramme. Skills-arrangementet nævnes da også af flere gæster som en god oplevelse, fx:

Spørgeskemabesvarelse #240: *"De unge håndværkere, der præsenterede deres "skills", var fremragende formidlere."*

Spørgeskemabesvarelse #260: *"Spændende, at Skills var i Den Gamle By."*

Spørgeskemaundersøgelse #242: Kan du nævne 1-2 ting, du har talt med andre om, vedr. dit besøg i Den Gamle By? *"De dygtige unge mennesker fra DM i Skills"*

Vores observationer viser, at larm ikke fremmer formidlingen, men at behagelige lyde derimod godt kan tiltrække gæster. Den hyggelige lyd af brolæggerhamre mod piksten virkede tillokkende og fik mange gæster til at stoppe op og komme i dialog, hvorimod maskinskæring af mursten og høje bankelyde fra tømmerarbejde fik folk til at holde mere afstand.

Håndværk for piger med Boss Ladies

Girl Boss Garage er navnet på et forløb udviklet af Boss Ladies. Idéen er at give piger en succesoplevelse ved selv at kunne bygge ting med kvindelige tømrere som undervisere. I Den Gamle By blev forløbet afholdt som en sommerferieaktivitet over fire dage under overskriften "Håndværk for piger". Forløbet blev annonceret i Aarhus Kommunes ferieaktivitetskatalog for piger fra 4.-9. klasse. Holdet blev fuldtegnet med 16 deltagere, men pga. afbud endte det på 14. Underviserne medbragte selv materialer og det værktøj, der skulle bruges. Da Den Gamle Bys tømrerværksted alligevel stod ledigt i den pågældende uge, var det nemt at bruge det til forløbet, men et mere neutralt lokale kunne også have fungeret. Aktiviteten var ikke synlig for museets gæster af hensyn til de deltagende piger.

Tilbagemeldingerne fra deltagerne var særdeles positive. Det var tydeligt, at pigerne havde haft det sjovt, og flere spurgte, om man kunne melde sig til det igen næste år.

Underviserne var hyret ind fra tømrer- og snedker-køoperativet Log Ladies. De er specialiserede i byggeworkshops for transpersoner, ikke-binære og kvinder med et særligt fokus på det trygge læringsrum.

Boss Ladies forløbet foregik over fire dage kl 10-14 i sidste halvdel af juli med 16 tilmeldte piger, hvoraf 14 gennemførte.

Generelle erfaringer med rollemodel-arrangementer

De rollemodel-arrangementer, vi har gennemført i Den Gamle By, har hver især kunnet noget forskelligt. Men fælles for dem har været, at de har givet en nutidig formidling af håndværksfag og -uddannelser.

Tilbagemeldingerne fra formidlerne giver et klart indtryk af, at de har været tilfredse med at benytte et museum som platform, hvilket for dem var noget helt nyt. Det er Den Gamle Bys indtryk, at formidlingen virker bedst, når der er noget konkret håndværksmæssigt at fremvise for gæsterne uden alt for larmende processer.

Også de lukkede forløb med hhv. Håndværk for piger og Masterclass for tømrerelever har fungeret virkelig godt. En klar fordel ved konceptet er, at det er et aktivt valg, da deltagerne selv har meldt sig og deltager i deres fritid i modsætning til fx et undervisningsforløb i skole-regi. Vi kunne konstatere, at der opnås en intensiv og stærk formidling for deltagerne, men selvfølgelig for langt færre individer end ved den åbne publikumsrettede formidling. I forløbet med Boss Ladies findes et potentiale for at nedbryde fordomme om både håndværk og kønsroller hos deltagerne, mens Masterclass-forløbet giver tømrerelever en dybere forståelse for fagets historie.

Et konkret eksempel på et vellykket rollemodelarrangement bør fremhæves:

Christopher, gæst og senere lærling i Den Gamle By: *"Min hustru og jeg var inde i Den Gamle By, fordi vi havde set, de havde en gartner-weekend, som vi gerne ville opleve. Der faldt jeg i snak med nogle ude fra gartneruddannelsen, og det lød meget spændende. Jeg er uddannet inden for erhvervsøkonomi og antropologi, men kontorarbejde var bare ikke noget for mig. Jeg savnede at kunne bruge både kroppen og hovedet. Efter gartner-weekenden kom jeg tilbage til Den Gamle By flere gange de følgende dage og fik mere information af Den Gamle Bys gartnere om faget og mulighederne. Det viste sig, at de godt kunne bruge en elev mere, så nu er jeg kommet i voksenlære her i Den Gamle By."*

Møbelpolstreren havde medbragt forskellige eksempler på opgaver, bl.a. fra hendes deltagelse ved DM i Skills tidligere på året.

RUNDVISNINGER MED HÅNDVÆRKSFOKUS

En rundvisning er en let tilgængelig formidlingsform, hvor man som gæst ikke selv behøver at være særlig aktiv, men hvor der til gengæld er god mulighed for at komme i dialog ved at stille spørgsmål. Samtidig er det en god måde at tage gæsterne med om "bag facaden" og dele ud af museets særlige ekspertise på specifikke emner. Vi syntes derfor, det var oplagt at gennemføre gratis rundvisninger med flere forskellige faglige baggrunde.

Følgende rundvisninger blev en del af håndværksprogrammet:

- Haverundvisninger med gartnerne
- Rundvisninger i den nye hovedindgang
- Rundvisninger i Laugssalen
- Rundvisninger bagom håndværkstemmet
- Rundvisninger i 400 års bygningskultur

Hver af rundvisningerne blev afholdt 5-6 gange.

Rundvisningerne med murerfokus blev gennemført i tre weekender i august.

Haverundvisninger med gartnerne

Den Gamle Bys gartnere tog gæsterne med i de historiske haver og Handelsingartneriet. Der blev blandt andet fortalt om gartnerens arbejde med de historiske haver og om, hvordan de kontinuerligt bevarer de historiske sorter gennem forskellige former for formering. Rundvisningen er primært udviklet med tanke på de mange haveinteresserede gæster.

Rundvisninger i den nye hovedindgang

Her fremvistes helt moderne bygningshåndværk på et igangværende byggeri, hvor der er indtænkt moderne bæredygtighedstiltag og en nytænkning af de traditionelle byggematerialer træ og tegl. Bygningschef Niels Meyer har som Den Gamle Bys arkitekt fulgt processen tæt fra arkitekttkonkurrencen til opførelsen og kunne derfor fortælle om tankerne bag. Formålet var at give et smuk bag facaden på en nutidig byggeplads, hvilket ellers er noget, de færreste uden for bryggebranchen har mulighed for.

Rundvisninger i Laugssalen

Tømrer Rasmus Vinther var en af de centrale håndværkere i arbejdet med Aarhus Haandværkerforenings smukke laugssal fra 1931, som er blevet flyttet til Den Gamle By og her genindviet i 2019. Hans rundvisning i salen gav adgang til et interiør, der ikke normalt er åbent for gæsterne, men hvor der gemmer sig en overraskende fortælling om, hvilke håndværksmæssige kompetencer, der skal til for at genskabe et historisk lokale.

Rundvisninger bag om håndværkstemaet

På denne rundvisning blev gæsterne ført rundt til de vigtigste nedslagspunkter i håndværkstemaet af museumsinspektør Lisbeth Skjernov, som har været projektleder på projektet. Der blev fortalt om baggrunden for, at Den Gamle By har valgt at satse på håndværksformidling og hvilken relevans, det har for nutiden. Formålet var at udpege detaljer og steder, som gæsterne måske ikke selv ville have fundet frem til og at sætte aktiviteterne ind i en sammenhængende forståelsesramme.

Rundvisninger i 400 års bygningskultur

På en tur gennem Den Gamle Bys forskellige tidsperioder fortalte murer Carl-Henrik Vammen om udviklingen fra bindingsværk til fuldmurede huse og gav undervejs også et indblik i genskabelsen af de forskellige perioders gadebelægning. Samtidig kunne han fortælle om, hvordan han selv som håndværker har været med til at flytte nogle af husene til Den Gamle By.

Generelle erfaringer med rundvisninger

Kombinationen af at kunne give et kig bag facaden ud fra en håndværkers eller en håndværksmæssig vinkel virkede som noget, der faldt i god jord hos gæsterne.

Spørgeskemaesvarelse #123: *"Jeg synes det var mega fedt at komme på rundvisning og se noget af det håndværksmæssige, der hele tiden bliver foretaget for at vedligeholde byen."*

Spørgeskemaundersøgelse #272: *"Fedt at der var åbent for steder man ikke ser normalt og virkelig spændende med håndværkere, der er med til at renovere i Den Gamle By."*

At dømme efter gæsternes umiddelbare feedback ved de enkelte rundvisninger, var gæsterne langt overvejende godt tilfredse. Dog var rundvisningerne ikke så egnede til familier med mindre børn, så dem kunne man med fordel i stedet lede hen til de mere børnevenlige familieaktiviteter.

Det er de enkelte rundviseres klare indtryk, at de fleste gæster først opdagede rundvisningen tilfældigt, efter at de var ankommet. Deltagerantallet var meget varierende for de forskellige rundvisninger, og vi har ikke ud fra dette kunnet drage nogle konklusioner.

Rundvisningerne bag facaden i den kommende hovedindgang blev holdt fem gange i sommerferien.

NYE FORMER FOR BÆREDYGTIGHEDSFORMIDLING

Bæredygtighedsformidling foregik dels integreret i dialogen med gæsterne i forbindelse med demonstrationsformidling af de enkelte håndværksfag, dels ved at benytte affalds- og genbrugsmaterialer ved familieaktiviteterne.

Men derudover fik temaet også sin egen formidling i et særligt telt, hvor Den Gamle By satte fokus på bæredygtighed i byggeriet. Her valgte vi at kombinere forskellige elementer fra de afprøvede kategorier af personbåren formidling. For det første en let familieaktivitet for at engagere gæsterne. For det andet elementer fra rundviserrollen, hvor formidleren er ekspert og kan fortælle om og vise konkrete ting frem. Og for det tredje den dialogskabende tilgang i håndværkerens møde med gæsterne, som ligger naturligt i demonstrationsformatet.

Med udgangspunkt i en mureraktivitet, hvor gæsterne kunne prøve at mure en brønd, udfoldedes en formidling af temaer som lang holdbarhed, CO₂-aftryk og miljøbelastning, restaurering/renovering versus nedrivning/nybyggeri, bæredygtige byggematerialer og ikke mindst genbrug af byggematerialer ud fra konkrete eksempler. Dermed blev nutidens byggeri sat ind i et historisk perspektiv.

Et godt pædagogisk virkemiddel var at vise eksempler på konkrete byggematerialer, man kan nærstudere og røre ved. Det gjorde snakken meget håndgribelig. Flere eksterne leverede forskellige produkter og materialer til formidlingen.

Bæredygtighedsteltet blev hovedsageligt bemandet af 1-2 murere, og her blev vist flg.:

- Eksempler på produkter fra Starks GENTRÆ-projekt med gensalg af affaldstræ fra byggepladser.
- Et halm-element fra EcoCocon.
- Eksempelsamling med alternative naturlige byggematerialer – bl.a. isoleringsmaterialer af hamp, ålegræs, træfibre, halm og papir, byggematerialer af ler, kalk og CLT-elementer samt linolieprodukter og et medfølgende katalog – fra firmaet Egen Vinding & Datter.
- Informationsstander fra Restaureringsuddannelsen.
- En planche om CO2-forbrug i byggeriet.
- En mock-up med skifertag.
- Mureraktivitet med kalkmørtel og genbrugsmursten.

Formidlingen førte til mange refleksioner og erkendelser hos gæsterne om nutidigt byggeri af beton, skalmuring, systemmørtel og syntetiske isoleringsmaterialer. Det var samtidig en meningsgivende aktivitet for formidlerne, som også selv lærte meget nyt i dialogen med de gæster, der kendte til emnet – ikke mindst af udenlandske gæster, som kunne berette om bæredygtige løsninger og tiltag i Holland, Tyskland osv. Mureraktiviteten var det, der primært lokkede folk til.

Også netværksvirksomheden Byghåndværk stod for en dialogbaseret bæredygtighedsformidling. Det var projektleder fra Byghåndværks sekretariat Anne Jønsson samt arkitekt Louise Drengsgaard Jørgensen fra E+N arkitekter, der forestod formidlingen i et info-telt med materialeprøver og markedsføringsmateriale fra Byghåndværk. Byghåndværk har i sit netværk mange virksomheder, som netop arbejder ihærdigt for at indføre bæredygtige løsninger i byggeriet og i særdeleshed i materialevalget inspireret af de historiske traditionshåndværk. Derfor er denne dagsorden hjerteblood for Byghåndværk, som dermed kunne bidrage med helt opdateret viden fra det kommercielle marked i kraft af sine virksomheder.

Arrangementet foregik som en del af en weekend med overskriften "Traditionshåndværk til fremtiden", hvor Byghåndværk havde stået for at organisere al håndværksformidlingen i hele Den Gamle By. Ud over info-teltet var der indslag fra virksomhederne Møllebygger Petersen, Viby Bindingsværk, Moesgaard ApS og Zilmer's, som er nævnt andetsteds i nærværende katalog.

Netværksvirksomheden Byghåndværks bæredygtighedsformidling foregik som en del af en weekend i august under overskriften Traditionshåndværk til fremtiden.

Bæredygtighedsformidlingen, som Den Gamle By selv stod for, foregik i første halvdel af sommerferien. En mureraktivitet fungerede godt til at lokke folk til og igangsætte samtaler.

Generelle erfaringer med bæredygtighedsformidling

Både Byghåndværks og Den Gamle Bys erfaring med specifik formidling af bæredygtige løsninger og materialer i byggebranchen har formået at skabe opmærksomhed og erkendelser hos gæsterne. Formidlerne selv fortæller samstemmende, at det er et emne, mange synes er spændende at høre om. Det gælder både dem, der kender til emnet og dem, der ikke har noget forhåndskendskab.

Henrik, murer: *"En øjenåbner for mange opstod i snakken om kalkmørtel, som tog udgangspunkt i vores lille brøndbyggeri og endte med en snak om de millioner af mursten, der er muret i kalkmørtel og har et kæmpe potentiale for at kunne renses og genbruges, hvis husene nedrives. Og endte ofte i tanken om, at hvis dette genbrug af aldeles fine, brugbare sten skulle gentages nok engang om 100 år, burde vi nok undlade at bruge en moderne mørtel, som ikke kan renses af stenene."*

Anne, projektleder ved Byghåndværk: *"Mange har været interesserede i det bæredygtige og i materialerne. Der har været mange lange snakke med gæster om det. Materialerne har været særligt gode til blikfang og til at skabe samtaler."*

Spørgeskemaundersøgelse #74: *"Udstillingen med bæredygtigt håndværk var rigtig interessant."*

Interview C, gæst: *"Altså jeg synes jo, at det er virkelig spændende, at der bliver sat fokus på de her mindre håndværk i Danmark, som lidt går i glemmebogen i det her store renoveringsprojekt, som store dele af Danmark er igennem, hvor det jo ofte handler om at gøre tingene hurtigst og billigst i stedet for holdbart og mere miljørigtigt. Så det synes jeg er en virkelig fin ting, at der bliver sat noget fokus på."*

Vores erfaringer med bæredygtighedsformidlingen er, at det her i høj grad lykkedes at bygge bro mellem fortid og nutid, som har været projektets overordnede ambition. Til formidlingen kræves dog en opdateret specialviden om både historiske og nutidige – og måske fremtidige – byggematerialer.

Fra firmaet Egen Vinding og Datter købte vi et undervisningsmateriale beregnet til erhvervsskolerne bestående af en sample box og et tilhørende hæfte med baggrundsviden.

PUBLIKUMSUNDERSØGELSEN

Besvarelserne fra spørgeskemaer og opfølgende interviews har vi brugt til generelt at få viden om, hvem gæsterne var og hvilken værdi, oplevelserne med håndværksformidling gav dem.⁴

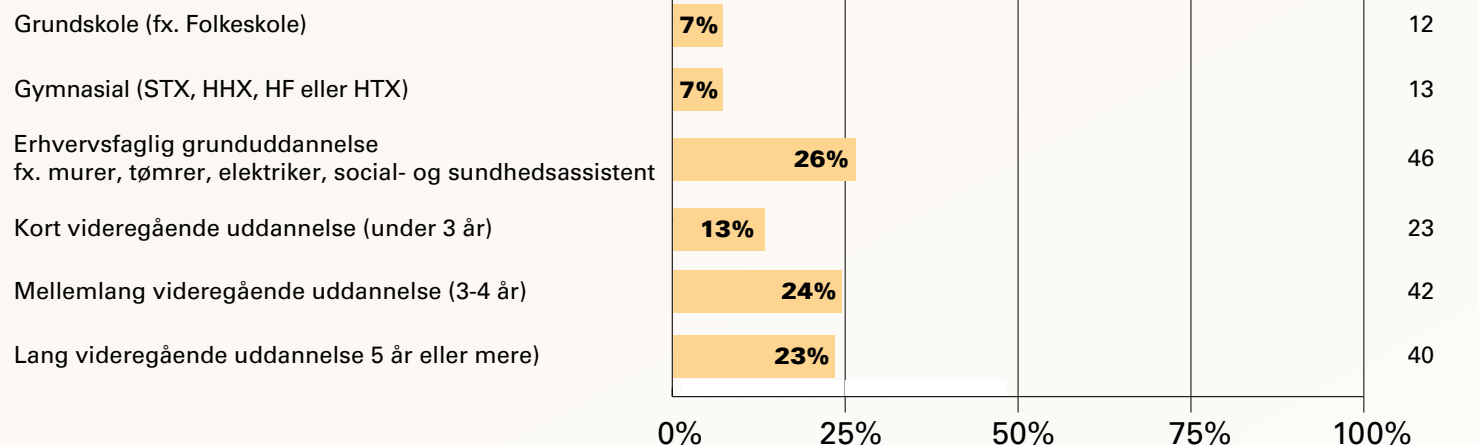
HVEM VAR GÆSTERNE

Undersøgelsen viser, at 99% af respondenterne kom sammen med andre, og at de primært fulgtes med en partner eller deres familie.

14% af respondenterne var førstegangsbesøgende i Den Gamle By, mens 34% havde besøgt museet inden for det seneste år. 26% af respondenterne havde en erhvervsfaglig uddannelse og 60% havde en videregående uddannelse. 25% af de adspurgte arbejder eller har arbejdet som håndværker.

De samme baggrundsspørgsmål bliver også stillet til museets gæster i Den Nationale Brugerundersøgelse; en undersøgelse, som løber over hele året, og hvor alle gæster, også de udenlandske, deltager. Den viser for gæsterne i 2022 (frem til november) en andel på 24% med en erhvervsuddannelse og 61% med videregående uddannelser, hvilket underbygger, at erhvervsfordelingen blandt respondenterne i håndværksprojektets spørgeskemaundersøgelse er repræsentativ for gæsterne generelt. Med en forskel på blot 2% kan det ikke siges, at håndværkstemaet har tiltrukket en signifikant større andel gæster med en erhvervsfaglig uddannelse.

Hvad er din højeste gennemførte uddannelse?

I Den Nationale Brugerundersøgelse spørges om de væsentligste grunde til at besøge Den Gamle By. For maj-september 2022, dvs. de måneder, hvor håndværkstemaet fandt sted, angav respondenterne, at deres udslagsgivende grunde til besøget var følgende:

- Tidligere besøg (56%)
- Anbefalinger fra familie, venner og kollegaer (23%)
- At man følges med andre til museet (18%)
- En bestemt udstilling (9%)
- Museets sociale medier (6%)
- Information fra turistforeningen (6%)
- Hjemmesider om kulturtilbud (5%)
- At de kom tilfældigt forbi (4%)
- Museets hjemmeside (4%)
- Anden information fra museet, som nyhedsbreve, skilte og flyers (2%)

Denne fordeling af udslagsgivende grunde for besøget er med få procentpoint lig med den, der også ses for hele 2022. Procenttallet angiver, hvor mange der angav hver grund, og da det i undersøgelsen er muligt at vælge op til tre grunde, er det samlede tal over 100%.

De vigtigste bevæggrunde for at besøge Den Gamle By i sommeren 2022 var således enten tidligere erindringer om et besøg eller andres erfaringer med at have besøgt museet. Der er ikke noget, som indikerer at viden om håndværksaktiviteterne eller markedsføringen af dem var en udslagsgivende grund til at besøge Den Gamle By. Med andre ord er der ikke noget i denne undersøgelse, som indikerer at gæsterne i sommeren skulle være et særligt håndværksinteresseret segment.

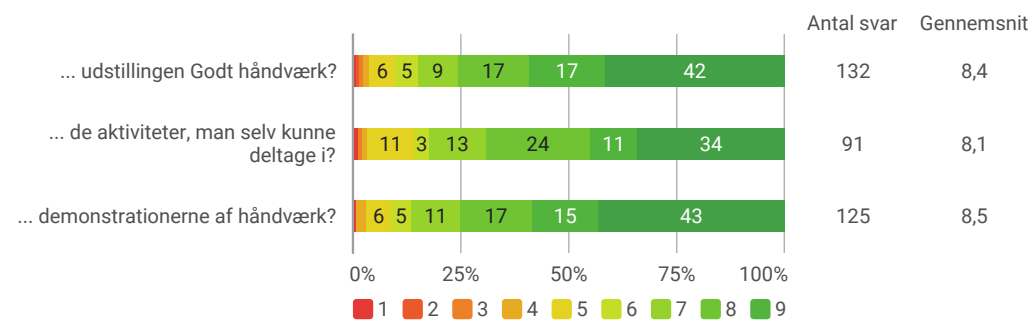

VURDERING AF HÅNDVÆRKSFORMIDLINGEN

Respondenterne i den specifikke publikumsundersøgelse af håndværksformidlingen blev bedt om på en skala fra 1 til 10 rækkende fra meget dårligt til meget godt, at vurdere museets tre håndværksorienterede tiltag:

- Særudstillingen "Godt håndværk"
- Familieaktiviteter, gæsterne selv kunne deltage i.
- Demonstration af håndværk.

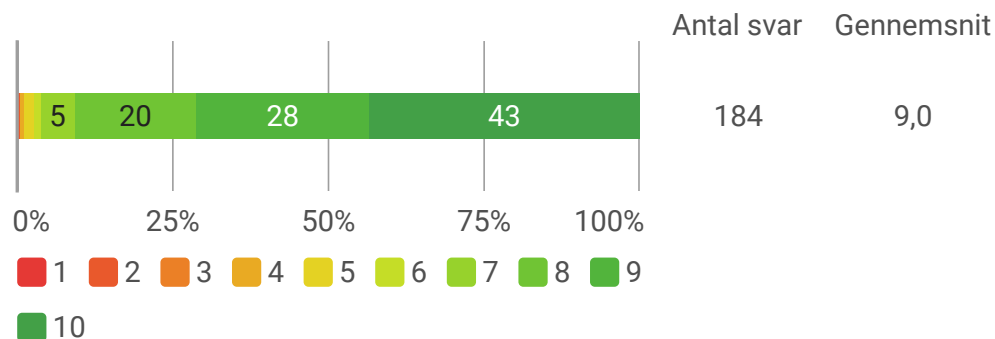
Hvordan vurderer du på en skala fra 1-10 ...

Gennemsnittet på en 1-10 skala lå for de tre håndværkstilbud på henholdsvis 8,4 (udstillingen "Godt håndværk"), 8,1 (aktiviteter, gæsterne selv kunne deltage i) og 8,5 (demonstration af håndværk) og de enkelte aktiviteter fik den højeste bedømmelse (10) fra henholdsvis 42%, 34% og 43% af respondenterne.

De samme respondenter blev også spurgt om deres samlede vurdering af besøget i Den Gamle By. Her var gennemsnittet 9,0, så selvom håndværksaktiviteterne blev vel modtaget, viser sammenligningen, at respondenterne ikke vurderede håndværksaktiviteterne højere end det samlede besøg i Den Gamle By.

Hvordan vurderer du samlet set din oplevelse i Den Gamle By på en skala fra 1-10?

Undersøgelsen spurgte også ind til, hvad gæsterne særligt kunne huske fra deres besøg. Det, som hyppigst er nævnt i undersøgelsen, er Den Gamle Bys kvarter med lejligheder og butikker fra 1974. Det er nævnt af 30% af respondenterne, mens 25% har nævnt medarbejderne på museet og 22 % har nævnt museets formidling af håndværk. Håndværksaktiviteterne skal derfor ses som ét element blandt flere i besøget, der var med til at forme den samlede oplevelse.

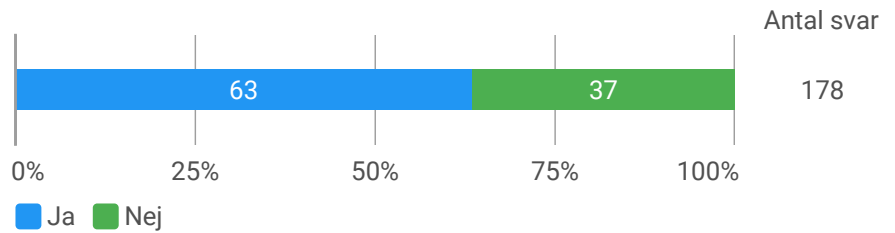

NY VIDEN OM HÅNDVÆRK

Besvarelsene viser, at de fleste af respondenterne fik nyt at vide om håndværk:

Fik du ny viden om håndværk

Nogle emner, respondenterne fremhævede at have fået ny viden om, var:

1. Færdigheder, der kan bruges.
2. Udviklingen inden for håndværksfagene.
3. Håndværk i dag.

Færdigheder, der kan bruges

I fem af de opfølgende interviews blev det at have lært en ny færdighed fremhævet som noget særligt. Der var også fem respondenter, der nævnte dette udbytte i de frie kommentarfeltet i spørgeskemaet.

Et eksempel på en umiddelbart brugbar færdighed, som en gæst havde fået, var råd fra museets gartnere:

Interview I, gæst: *"Jeg havde en rigtig god snak med flere af gartnerne, der forklarede mig noget om, hvordan man formerer en kaktus, og hvordan man formerer pelargonier. ... Jeg gik jo også direkte hjem og skar mine kaktusser over, fordi ham der stod i gartneriet forklarede mig om, hvordan jeg skulle gøre."*

En anden gæst fremhævede, at aktiviteterne var med til at give børn en færdighed:

Interview R, gæst: *"Jamen jeg synes, det var en god måde at aktivere børnene. ... jeg synes, det var fedt, at de fik lov at bruge noget værktøj ... selvom de har sløjd [i skolen], så er det sjældent, der er tid til ret meget andet end at stå og kigge."*

Udviklingen inden for håndværksfagene

Flere respondenter nævnte, at de havde fået ny viden om den historiske udvikling inden for håndværk. Det blev fremhævet i fire af de opfølgende interviews og i 24% af besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen. Det blev nævnt, at museets formidling dels er med til at sætte håndværk i perspektiv, dels at give nye indblik i håndværksfag, som man troede, man kendte:

Spørgeskemabesvarelse #91: *"Jeg er selv håndværker, så det var sjovt at se, hvad mit fag kommer af og hvor det er på vej hen i dag, og finde ting, vi brugte da jeg var i lære, [og at de ting] stadig har en funktion i dag."*

Spørgeskemabesvarelse #272: *"Er selv håndværker, så er fedt at se alle de forskellige håndværk ved siden af hinanden [i udstillingen "Godt håndværk"], og hvordan det har været igennem tiden."*

Spørgeskemabesvarelse #147: *"Det giver mere perspektiv at se håndværkene i løbet af tiden – og hvordan de kan bruges nu."*

Håndværk i dag

Nogle respondenter giver udtryk for, at deres møde med formidlingen af håndværk har givet dem en referenceramme til at møde håndværk i dagligdagen ud fra. Denne perspektivering bliver både nævnt i fritekstfeltet i 21 af spørgeskemabesvarelserne og i tre af de opfølgende interviews.

Interview L, gæst: *"Måske mere sådan overrasket over den der håndværksudstilling, hvor meget der i grunden er i det, hvor man sådan tænker 'nå ja, det gør en elektriker også og det gør en VVS'er også'."*

ENGAGEMENT UNDER OG EFTER BESØGET

En anden konklusion fra publikumsundersøgelsen er, at gæsternes engagement kom til udtryk dels gennem deres deltagelse i selve håndværksaktiviteterne under besøget, og dels i at tale med andre om oplevelserne efter besøget.

Engagement under besøget – aktiviteter

Det blev nævnt i 11 af de opfølgende interviews og i 32 spørgeskema-besvarelser, at respondenterne godt kunne lide selv at være aktive i familieaktiviteterne og ved hands on-aktiviteterne i særudstillingen.

Familieaktiviteterne træder særligt frem som en oplevelse, der har haft betydning for respondenternes vurdering:

Interview L, gæst: *"Der var jo også rigtig meget interaktivt den her gang, hvor de skulle hamre deres egne dyvler [nagler]. Det var jo sønnen på 8 år, han hamrede jo løs, og det har han jo fortalt vidt og bredt om i klassen; at han har lavet de her dyvler og haft dem med i skole. Så det med at du kan lave noget og få noget med derfra, det betyder altså meget for børn i dag, hvor de i så høj grad sidder bag en skærm. ... Det er i hvert fald helt klart min opfattelse, at børnene fanger det bedre, når det er noget, de selv er med i."*

De interaktive aktiviteter bliver beskrevet som katalysatorer for snakke mellem gæsterne indbyrdes, og at de skaber en lyst til at fordybe sig:

Interview B, gæst: *"Ja, vi kan godt lide at komme ud og undersøge nogle ting – især hvor man også kan få fingre lidt i noget, ligesom man også kan i Den Gamle By, så det ikke kun er noget at se og læse, men også hvor man kan være aktiv."*

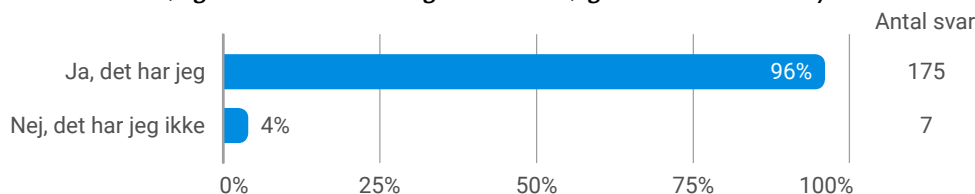
Yderligere har flere af de håndværkere, der har stået for familieaktiviteter, observeret forældre hjælpe og lære deres børn om brugen af værktøjet ved træaktiviteterne i Håndværkstellet:

Christian, tømrer: *"Men så var det måske en far eller en mor, der stod og sagde, 'nu skal du lige se her, hvordan man slår et søm i.' Og de stod med en lille tynd liste, og det hele dalrede rundt, og de kunne ikke slå det der søm i. Men i stedet for at gå ind og rette det, så bare lade dem være lidt. For det barn, der stod sammen med sin forælder, havde egentlig en oplevelse af, at de [forældrene] godt kunne."*

Engagement efter besøget – at tale med andre

Gæsternes engagement fremkommer også ved, at de efterfølgende har talt med andre om deres besøg i Den Gamle By. Det tilkendegiver 96% af respondenterne.

Har du efterfølgende talt med nogen om besøget i Den Gamle By?

I spørgeskemaet blev respondenterne bedt om at nævne 1-2 ting, de efterfølgende havde talt med andre om. Det, som flest respondenter havde talt med andre om efter besøget, var deres oplevelse i Den Gamle Bys 1974-kvarter. I de 184 besvarelser er kvarteret eller detaljer fra kvarteret nævnt 57 gange. Det, som næstfleste havde talt med andre om efter besøget, var håndværkstemat. I 30 af besvarelserne er aktiviteterne eller udstillingen om håndværk nævnt.

De oplevelser på museet, som respondenterne nævner, er eksempelvis:

Spørgeskemabesvarelse #146: "At se på og høre om håndværk."

Spørgeskemabesvarelse #302: "Den båd vi byggede."

Spørgeskemabesvarelse #259: "Om at få flere ind på uddannelserne med håndværkerfag."

Spørgeskemabesvarelse #308: "Aktiviteterne til børnene."

Spørgeskemabesvarelse #352: "Det arbejdende håndværker-værksted."

Netop muligheden for at videregive egen viden eller egne oplevelser til andre er en anden engagerede faktor, som giver en værdi ved besøget, hvilket bliver fremhævet i både interviews og i spørgeskemaundersøgelsen. Det fremgår fx i et interview med en gæst, der besøgte museet med sine børn. Hun fortæller i interviewet, hvordan der opstod en samtale mellem dem om de håndværkere, de har i familien, og at den samtale fortsatte i familien efter besøget:

Interview L, gæst: "Min far er gammel murer, så da vi stod i den del af udstillingen, hvor man skulle bygge et hjørne, der sendte vi lige nogle billeder hjem til far, og så fik vi en snak om, hvad vi havde gjort, og hvad han havde gjort dengang. ... Så den dialog der kommer omkring det - det sidder du ikke og taler om, når du bare sidder og snakker, men det kommer, når du er i det. Og jeg har en svoger, der er tømrer og en søster, der er maler, og så kunne vi også gå rundt ved især maleren og være sådan: "Det er moster, der gør sådan her" og det har også givet noget at snakke med hende om efterfølgende."

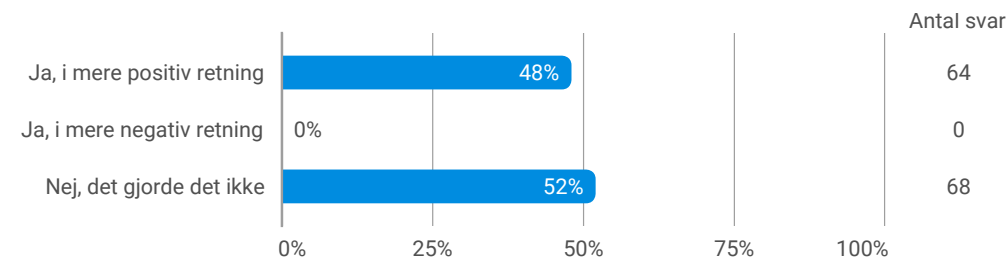

HOLDNING TIL HÅNDVÆRK

Direkte adspurgt svarede 48% i spørgeskemaundersøgelsen, at deres besøg i Den Gamle By havde været med til at give dem et mere positivt syn på håndværk. 52% tilkendegav, at deres holdning var uændret, mens ingen gæster så mere negativt på håndværk efter deres museumsbesøg.

Fik udstillingerne og aktiviteterne dig til at ændre dit syn på håndværk?

Dermed vil vi tillade os at konkludere, at håndværksformidling på museer kan sætte en holdningsændring i gang. I både opfølgende interviews og i spørgeskemaets fritekstfelter gav flere gæster udtryk for, at de gennem besøget på museet havde fået et større fokus på erhvervsuddannelserne og håndværksfagenes betydning. 10 af de interviewede kom ind på, at deres viden om erhvervsuddannelserne var blevet bredere i kraft af deres besøg. Det samme fremgår af 22% af besvarelserne af spørgeskemaundersøgelsen.

Flere tilkendegav at det er godt, at museet sætter større fokus på erhvervsuddannelserne:

Spørgskemabesvarelse #238: *"Nød, der var håndværksfagsudstilling, så min søn og hans fætter på 16 kunne lære om fag på en anden måde. Især fordi den ene er ordblind, og der var videoer med fag."*

Interview D, gæst: *"[Håndværkstemaet] er rigtig spændende og det var en rigtig god udstilling. Nu skal det også lige fortælles, at jeg er tidligere folkeskolelærer og uddannelsesvejleder, så derfor tænkte jeg: "Ej mand! Bare der er nogen, der vil slæbe nogle unge mennesker med hened, for det kunne godt være til inspiration!"*

I både spørgeskemaundersøgelsen og i de opfølgende interviews er respondenterne blevet bedt om at reflektere over, hvad de forbinder med ordene "erhvervsuddannelse" og "håndværker". 53% af de adspurgte i interviewene og 38% i spørgeskemaundersøgelsen brugte et eller flere positivt ladede ord – ord som "uundværlige", "engagement" og "dedikation".

12,5% brugte negativt ladede ord i spørgeskemaundersøgelsen, og fire ud af de sytten interviewpersoner nævnte noget negativt under refleksionen. Her blev eksempelvis nævnt ord som "opslidende", "underprioriteret" og "mangelnde respekt". Flere af besvarelserne om erhvervsuddannelserne kommer ind på, at der i dag er en stor mangel på unge, der vil tage en erhvervsfaglig uddannelse:

Spørgeskemabesvarelse #36: *"Alt for få der går den vej."*

Spørgeskemabesvarelse #65: *"At der er mangel på håndværkere, som kan have betydning for deres faglige stolthed."*

Spørgeskemabesvarelse #22: *"Fremtiden skulle gerne indeholde godt håndværk og det er vigtigt, at de yngre generationer lærer et håndværk og at vores kulturarv ikke går tabt."*

Interview E, gæst: *"For lidt håndværkere i hvert fald. Og for lidt opmærksomhed omkring det, i forhold til at fange de unge."*

Langt de fleste respondenter bemærker i den forbindelse, at museets fokus på netop håndværk og erhvervsuddannelse er positivt. I et af interviewene var der også et eksempel på, at museets fokus kunne føre til, at der i familien kom samtaler om håndværksfaglige uddannelser:

Interview L, gæst: *"Især snakken om at ja, nu har jeg en søn som måske ... ja drenge i dag, de laver mange ting, men den her med; jamen, han kunne jo også sagtens gå håndværkervejen altså. Så især med ham fik jeg mange gode snakke om, at det kunne jo også være spændende. ... Det tror jeg faktisk også datteren hun gjorde, fordi der var jo lige pludselig det her gartner, og der var gørtler, og der var den her designskole. ... Ja, der var bare sådan flere samtaler; nårh, det kan man også blive, det er også en uddannelse"*

Håndværkstemaet i Den Gamle By kan altså siges at have fungeret som en ramme, der kan starte en samtale om håndværksfag og håndværksuddannelser.

HVAD HAR VI LÆRT?

Med "Godt håndværk – også i fremtiden" har vi undersøgt, hvordan museer kan være en platform for at udbrede opmærksomhed og viden om håndværk på måder, der bygger bro mellem fortiden og nutiden.

Erfaringerne fra projektet har skabt mange nye erkendelser og refleksioner i Den Gamle By omkring potentiale, styrker og svagheder ved de forskellige formidlingsformater, der er afprøvet i projektet. Samtidig har vi gennem publikumsundersøgelser opnået ny viden om gæsternes udbytte af håndværksformidlingen.

GÆSTERNES UDBYTTE

Overordnet kan det ud fra publikumsundersøgelsen konkluderes:

- 63% af respondenterne fik ny viden om håndværk.
- 48% angiver at have fået et mere positivt syn på håndværk.
- Gæsterne besøgte Den Gamle By sammen med andre (99%) og besøget blev af 96% af respondenterne omtalt til andre.
- Respondenterne vurderer håndværksaktiviteterne højt, men ikke højere end deres samlede besøg på museet.
- At kunne deltage i aktiviteter, få nye færdigheder og få ny viden om håndværk i dag samt udviklingen i håndværksfagene blev fremhævet af respondenterne som deres udbytte af formidlingen.

UDSTILLINGER

Gennem udstillingsmediet er der god mulighed for at arbejde med perspektivering af håndværksformidling til nutiden samt fremhæve nutidige rollemodeller. Det er også et velegnet medie til at præsentere kompleksiteten og attraktiviteten i mange af de nutidige håndværksfag. Potentialer er stort, da mulighederne for greb, vinkler og formmæssige valg er nærmest uendelige. Og med en udstilling kan der skabes et relativt stort publikumsflow, da man ikke er afhængig af interaktion med en formidler.

Ud fra vores publikumsundersøgelser kan vi se, at især vores udstillingsformidling i særudstillingen "Godt håndværk" skaber refleksioner omkring erhvervsuddannelser og viden om håndværk i nutiden. Samtidig viser vores observationer, at især hands on-aktiviteterne engagerede gæsterne og skabte en sjov social oplevelse, og vi kan konstatere, at disse fælles oplevelser var med til at igangsætte samtaler om håndværk i dag. I Introduktionsudstillingen var det især omtalen af Den Gamle Bys lærlinge, folk havde bemærket.

PERSONBÅREN HÅNDVÆRKSFORMIDLING

I projektet har vi eksperimenteret med mange forskellige formidlingsformater med personbåren formidling, herunder demonstrationshåndværk, bæredygtighedsformidling, rollemodelarrangementer og rundvisninger.

I den personbårne håndværksformidling, hvor der skabes uformelle møder mellem gæster og håndværkere eller andre formidlere, er der gennem den menneskelige kontakt et potentiale for en dyb og meget fleksibel formidling. Her kan håndværkeren både svare på helt specifikke tekniske spørgsmål, debattere større samfundsmæssige emner om uddannelse, branche, bæredygtighed, historisk udvikling osv. ud fra en personlig vinkel samt fascinere med sin professionelle kunnen og viden – alt tilpasset efter gæsternes individuelle tilgang til oplevelsen. Styrken er derfor, at formidlingen i høj grad kan målrettes til de enkelte gæster, som potentielt kan opnå specifik ny viden og nye erkendelser.

Den personbårne håndværksformidling er i vid udstrækning skalerbar men forudsætter dog nogle særlige fysiske rammer, afhængigt af hvilke fag, der vises. Det er heller ikke alle fag og processer, der egner sig lige godt til levende formidling. Visse fag er nemmere at afkode end andre, lige så vel som gæster uden forkundskab finder nogle fag mere attraktive at betragte end andre. En erfaring har været, at jo mere konkret og umiddelbar forståelig arbejdsprocessen har været, jo nemmere har det været at fange gæsternes opmærksomhed

og få snakket med dem om emnet. En yderligere erfaring har været, at det var nemmere at komme i dialog med gæsterne, hvis der også var indtænkt en simpel aktivitet, de kunne engagere sig i.

En udfordring kan være at skabe et tilstrækkeligt stort flow, hvor flest muligt opdager og oplever formidlingen. En anden udfordring, som især opstår ved demonstration af nutidige håndværksprocesser frem for historiske, er maskinlarm, der virker som en hindring for dialog med håndværkeren. Det samme gælder, når man blander dialogbaseret demonstrationshåndværk med lærende familieaktiviteter.

Det er således forskelligt fra fag til fag, hvordan formidlingen tilrettelægges bedst muligt. Den fysiske placering kan have en stor pædagogisk betydning for mange fag og processer. Det skal fremgå tydeligt for gæsterne hvilken sammenhæng, den konkrete proces skal indgå i og forstås ud fra, og hvilket formål den har. Placering af aktiviteten og de visuelle omgivelser må derfor overvejes i tilrettelæggelsen af demonstrationshåndværk, så gæsterne hjælpes bedst muligt til at forstå, hvad de ser.

Selvfølgelig bærer formidlingen også i høj grad præg af den enkelte håndværkers formidlingsevner, faglige interesse og generelle lyst til at snakke med folk, da der lægges en stor del personlighed i det fra formidlerens side. Det virker bedst, når formidlingen er tænkt sammen med håndværkernes egen tilgang og væremåde, og når der forinden har været sparring om de vigtigste pointer i formidlingen.

Udviklingen af et koncept for bæredygtighedsformidling har muligvis været det mest lærerige nye tiltag for Den Gamle By selv. Kombinationen af en simpel publikumsaktivitet, fremvisning af eksempler på bæredygtige byggematerialer og velkvalificeret dialog, blev oplevet som meget meningsgivende for både gæsterne og de formidlende håndværkere. Et godt konkret bud på hvordan håndværksformidling kan bygge bro mellem fortid, nutid og fremtid.

Ønskes en mere event-mæssig aktivitet, kan afholdelse af et mesterskab eller andet arrangement med et konkurrenceelement være en mulighed.

FAMILIEAKTIVITETER

Formidlingsaktiviteter, hvor gæsterne selv er de aktive, og hvor formidleren primært har en igangsættende og instruerende rolle, rummer selvsagt et stort potentiale for engagement og sociale oplevelser for gæsterne indbyrdes.

Styrken ved denne formidlingsform er, at den giver en meget sanselig erfaring på egen krop og en særlig social oplevelse i familierne, som er den typiske målgruppe. Derudover giver den en fornemmelse for at bruge hænderne kreativt, håndtere værktøj og bearbejde materiale til et færdigt produkt – indbegrebet af den håndværksmæssige proces. Vores undersøgelser bekræfter til fulde, at gæsterne får et stort udbytte af denne form for aktiviteter. Det er særligt den type aktivitet, de husker og taler med andre om bagefter.

En svaghed i formatet er, at det kan være vanskeligt at skalere, når antallet af gæster er ukendt, og man ikke anvender forhåndstilmelding. Flere af vores formidlere havde et ønske om i højere grad at kunne formidle let håndværksmæssig viden, end det i praksis viste sig muligt med den uventede store tilstrømning af gæster i sommerferien. Problemet kan til en vis grad afhjælpes med visuelle instruktioner på plancher eller lignende. Der kan desuden med fordel ved planlægningen af aktiviteten ske en afvejning af formålet, og hvis den primært har et aktiverende og socialt formål, kan der ikke nødvendigvis ske en dyb faglig formidling.

NOTER

¹ EVA Danmarks Evalueringsinstitut udgav i 2019 rapporten "Uddannelsesvalg i 9. klasse. Unges vej mod ungdomsuddannelse", der konkluderer, at mange unge fravælger en erhvervsuddannelse pga. egne, forældrenes eller andres fordomme og forældede antagelser.

https://www.eva.dk/sites/eva/files/2019-09/Uddannelsesvalg%20i%209.%20klasse_klar%20til%20ops%C3%A6tning_230919_final.pdf

Ifølge flere undersøgelser er forældre, søskende, venner og andre voksne de vigtigste inspirationskilder til unges uddannelsesvalg, ligesom også forældrenes uddannelsesbaggrund og forventninger til børnenes uddannelse har stor betydning.

Tænketaenken DEA: "Mellem forventningens glæde og det svære valg" (2018)

<https://www.datocms-assets.com/22590/1586164786-mellem-forventningens-glaede-og-det-svaere-valg.pdf>, CEVEA: "Hvornår er gymnasiet svaret?

Betydningen af unges karakterer, forældres uddannelse og vores egne erfaringer" (2022)

<https://cevea.dk/analyse/hvornaar-er-gymnasiet-svaret-betydningen-af-unges-karakterer-foraeldres-uddannelse-og-vores-egne-erfaringer/> og VIVE:

"Uddannelsesforventninger blandt danske unge" (2022) <https://www.vive.dk/media/pure/17040/6416795>

² Med bogen "Veje til stolthed i erhvervsuddannelserne" fra 2020 påpeger Henrik Hersom, at manglende stolthed er et problem for rekruttering til erhvervsuddannelserne. Stoltheden skal ifølge ham styrkes på tre forskellige niveauer: Samfundsmæssigt, uddannelsesmæssigt og individmæssigt. Han påpeger, at den samfundsmæssige dimension er den mest uhåndgribelige at arbejde med, men "...hvis der på sigt kan skabes nogle andre fortællinger og samfundsmæssige selvfølgeligheder i det overordnede magtfelt og i befolkningen, kan det måske være medvirkende til forøgelse af erhvervsuddannelsernes status og prestige." (s. 113).

³ Byghåndværk er en netværksvirksomhed etableret i 2021 med det

almennyttige formål at fremme bygnings- og håndværkskultursagen. Læs mere på <https://byghaandvaerk.dk/>

⁴ Spørgeskemaet, der blev brugt, kan ses ved at besøge dengambleby.dk og skrive "Publikumsundersøgelser af Håndværksformidling i 2022" i søgefeltet. Her findes også en henvisning til Den Nationale Brugerundersøgelse for Den Gamle By, som der også henvises til i dette afsnit."

Den Gamle By